

AGIRIAK

EUSKAL POETAK
ETA ARTISTAK
G. ARESTI-REN OMENEZ

AGIRIAK

EUSKAL POETAK

ETA ARTISTAK

G. ARESTI-REN OMENEZ

GIPUZKOAKO AURREZKI
KUTXA PROBINTZIALA

1978

<i>Izenburua:</i>	«Agiriak, Euskal poetak eta artistak G. Arestiren omenez».
<i>Olerkariak:</i>	A. Agirreazaldegí, B. Albizu, N. Alzola, A. Aranburu, M. Arregi, F. Artola (Bordari), J. A. Arze (Harzabal), B. Aurre Apraiz (Aurratiz), J. Azurmendi, X. Azurmendi, A. Bilbao, M. Erdozaincy-Etchart, E. Erkiaga, M. Ertzilla, E. Etxamendi, J. A. Etxebarria (Dirauket), P. Etxeberria, S. L., B. Gandiaga, J. I. Goikoetxea (Gaztelu), Iratzeder (X. Diharce), J. M. Irigoyen Aranberri, Itsubia (G. Mujika), M. Iturbe Balda, P. Iztueta, J. Kerexeta, E. Kortadi, D. Landart, G. Lantziri (G. Alfaro), A. Lasa, M. Lasa, J. M. Lekuona, X. Lete, B. Mujika, A. Muniategi, S. Muniategi, L. M. Muxika, S. Onaindia, Otsalar (J. S. Martin), M. Pagola, R. Saizarbitoria, I. Sarasola, M. Tejeria Eizmendi, G. Trintxerpe (P. Zabaleta), P. Urkizu, M. Zarate, I. Zubizarreta, J. Zulaiká.
<i>Irudigileak:</i>	J. G. de Aguirre, J. J. Aquerreta, J. Arocena, N. Basterrechea, F. Beorlegui, F. Beristain, C. Bizkarrondo, D. Blanco, E. Chillida, J. Egaña, J. Garro, J. L. Goenaga, T. Hernández Mendizabal, A. Ibarrola, S. Iñurrieta, I. Larrañaga, V. Larrea, R. Mendiburu, J. Mieg, F. Mirantes, A. Olariaga, C. Ortiz de Elguea, J. de Oteiza, Ruiz Balerdi, P. Saint-Esteben, A. Tapia, J. M. Telleria, D. Txopitea, J. Ugarte, R. Ugarte, S. Urquijo, J. L. Zumeta.
<i>Bilduma:</i>	«Guipúzcoa».
<i>Zenbakia:</i>	7
<i>Argitaldaria:</i>	Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala.
<i>Argitalpen zuzendari:</i>	Julio Abad Mata.
<i>Argitalpen produktore:</i>	María del Coro Landa Lacunza.
<i>Argitalpen koordinatzaile:</i>	Juan San Martín.
<i>Hiltzaurrea:</i>	Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala.
<i>Aintzin-solasa:</i>	Juan San Martín.
<i>Argitalpen eskubideak:</i>	Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala.
<i>Argitalpena, erregistro zenbakia:</i>	936
<i>I. S. B. N.:</i>	84-7231-420-0
<i>Legezko gordagi:</i>	S. S. - 225 - 78
<i>Lehen argitalpena:</i>	5.000 ale.
<i>Argitalpen data:</i>	1978ko maiatza.
<i>Inprimatzaile:</i>	Industria Gráfica Valverde, S. A.
<i>Maketa:</i>	I. G. V.'n estudioan.
<i>Fotoiltoak:</i>	Kodak.
<i>Zuzenketak:</i>	Juan San Martín.
<i>Papera:</i>	Azala, Martel Kote 380 grs. Barneak, Printomat 140 grs.
<i>Letra mota:</i>	French.
<i>Tintak:</i>	Lorilleux.
<i>Inprimatze erak:</i>	Offset.
<i>Kuadernaketa:</i>	Encuadernaciones Navarro, S. A. - Navarra.

AURKEZPENA

Gabriel Aresti, Euskal Poeta, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialarekin hitzmana zegoen, AGER bidez, Euskal Hiztegi Arauemailea burutzeko. Bainan lehenengo sei hilabetekoa bete baino lehen, ezbeharrez hil zitzaigun.

Juan San Martinek, Euskaltzaindiaren Idazkaria, eta Rafael Ruiz Balerdik, Pintorea, Idazle eta Artista guzien izenean, Aurrezki Kutxa Probintzialari, Gabriel Arestiri omenaldi bat egiteko asmoaren berri eman zioten.

Delako omenaldia Gabriel Arestiren pertsonalitateak bi ikuspegitik bereziki merezi du: Alde batetik ba da garaia bere bizitza osoa Euskal Kultur Autoktonoaren zerbitzuan emana duela aitortzeko, eta beste aldetik ere, poesia berri bat gure Herrian sortuarazi duenaren oroimenez, bere sendiak Herri horren gorespina jasotzeko ordua da.

Omenaldi hau ekintza publiko eta liburu bat argitaratzearekin gorputzeratzen da.

«AGIRIAK» Gabriel Arestiren omenez eginiko liburua da. Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak argitaraturik, 37 lan poetiko eta beste 32 espresibide grafiko batzen ditu; hitza eta sentipena, bolumena eta kolorearekin elkartuz; Hirukoitz honetan, ortzi urdineruntz zuzendua, ekintzaren ohorea zabaldu dezan; benetako ekintza izan bait zen Arestiren lana, Hizkuntza eta bere Herriaren zerbitzuan.

«AGIRIAK» liburuaren 5.000 ale hauek, Erakunde ororen liburutegietan, Ikastetxe eta euskaldunon etxeetan leku bat izanen dute.

5.000 oroimen hauen ereintza, kulturaren zerbitzuan bete izan zen bizitza baten omenaldi iraunkorra izatea gura dugu.

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala, «AGIRIAK» argitaratuz, gure Herriaren sentipenarekin bat eginik, publikoki, beronen zerbitzuan lana egin dutenen ekintzak aitortu eta goratu nahi ditu.

HITZAURREA

Irakurle,

Eskuartean duzun liburu hau euskarazko liburugintzan aurkitzen den hutsune nabarmena betetzera dator; hau da, gaur egungo poeten antologia orokorra. Aita Onaindiaren bilduma, *Milla Euskal-Olerki eder* (1954), aspaldikoa izatez aparte garai guzietakoen olerkiz hornitua da, eta gainera azken hogetaka urteetan sortu direnak ez ditu hartzen. Duela hamar urte, *Uhin berri-kin* (1964-1969 bilduma), belaunaldi berriaren atal hautatuak erakutsi nahi nituen. Ondorean, Ibon Sarasolak, duela bost urte, *Gerraondoko Euskal-poesiaren antologia* (1945-1964) agertu zuen, poetarik entzutetsuenez osaturik. Hala ere, esan dudan bezala, egungo poeten antologia osatuago bat falta zen, zahar eta gazte, euskal literaturan poesiak aritu izan direnen agerpena. Poesiazko liburu egile, edo hontaz aldizkarietan maiz jardun direnen lanekin behar beharrezkoa genuen antologia osatua.

Gure adiskide min genuen Gabriel Arestiren ehortze egunean, 1975eko ekainaren 7an, Derion azken agurra ematera joan ginenen artean, bere ohorez zerbait egitea pentsatu genuen. Orduko asmoetatik sortu ziren *Obra guztiak* argitaratzea, 1976an Kriselu argitaldaria hasera eman ziona, bi tomotan bere poemarik gehienak argitaratuaz, eta urte berean Angel Zelaietak beste bi libururen bidez *Gabriel Aresti* biografiazko saioa. Nere gain gelditu zen poeta guziei dei eginaz bilduma orokor bat osatzea. Ni, ordea, besteak baino alperragoa izaki, eta honek ekarri dio batez ere liburu honi argitaratze atzerapena. Baina, erru guzia ezin diot bota nere buruari, nere kiko aitoren ondorean, egin dezadan bestelako oharrik ere.

Gure lehen asmoa, gaur bizi diren poeta guziei dei eginaz, G. Aresti zenaren omenezko liburu bat osatzeaz batera gaurko poesiaren antologia agertzea zen. Usterik, antologia honentzat erarik arrazoizkoena zela gure belaunaldiko poeta garrantzitsuen gorazarrez agertzea. Deiak egin ziren, eta erantzunak poliki etorri baziren ere, ez motel; eta, hara hemen, egungo poeten AGIRIAK.

Deietan gaiak libre utzi zaizkien, ezelango loturarik gabe bakoitzak bere gogozkoa libre eskaini zezan. Honegatik, lanik gehienok, gaiaren aldetik ez dute ezer

ikustekorik Aresti zenakin. Hala ere, batzuk ordea, Aresti bera edo bere lana hartu zuten gaitzat. Libertate honek, gaiak zabaltzeaz, irakurtzeko era atseginagoa izan zezaken ustez aritu ginen. Poema guziak omenezko eskaitza honetarako eginak dira. Egin genituen deieri, bat edo bestek ez zion erantzunik eman eta bizpahiruk erantzun ziguten, esanez, aspaldi delarik poesiagintza utzia zutela eta arrazoi honegatik ezin zutela ezer bidali. Gure iduriz, adiskide eta poeta hilaren omenerako deia izan ez balitz, ezina izango genuen horrenbeste orijinal biltzea, eta alde hontatik ongi hornitua gelditu den ustean gara. Are gehiago, hainbestek erantzuteak bere eragozpenak ekarri zizkigun, zeren lanon ugaritasunak berakin eskatzen bai zigun uste genuen baino liburu handiagoa ateratzea. Egoera honek, argitalpen ideiak berritzea bultzatu ginuzen, liburu handi eta egoki bat argitaratzeko. Baina, ideia honek, bere aldetik, edergarriak ere eskatzen zituen eta orduan abiatu ginen artistei ere dei egitera. Eta, artistei egindako deia ez zen izan olerkarietara egin genien neurri berekoa. G. Aresti olerkaria zenez, literatura mota honetan euskaraz aritu diren guziei deia egin bagenien ere, ezin zen egin gauza bera artistekin. Honetarako hautapenezko zerrenda bat osatu genuen E. Kortadik eta biok, zehaztasun handirik gabeko zerrenda, eta deitu genituen gehienak erantzun ziguten.

Lanak aurrera, gehituaz eta edertuaz, argitaratzeko eragozpen handiagoak sortu zizkigun. Euskaldun irakurleagoa hain urri izanik, inprimaketa laburrak argitalpena gehiegi garestitzen zuelako. Orduan, diru-etxe baten laguntzaz argitaratzea ikusten genuen soluzio bakarra; eta Gabriel Arestiri Hiztegi arauemailea egitea eskatu zion etxera jo genuen (gaur, honako hiztegi hau I. Sarasolaren esku utzia da), Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialera. Gainera, alargunari laguntzeko egile eskubideetatik diru zerbait atera nahi genuen eta hau ere ezin genezakean 'ortu holako etxe baten laguntza gabe. Jestio kontu guzi hoiak denbora aurrera eramanez, baina denborak baino gehiago balio zuen gure poeta bikaina zenari gauza egoki bat eskaintzea eta gure ahaleginok hor joan ziren ongi merezia zuen ospearen alde. Liburu eder honek bere oroitzapena hobeto gordeko bai du.

— — —

*Lur honetan
ehortziko naute
Ohore hau ez daute ukatuko
gizonek.*

Behin holako bertso librean mintzatu zen euskal poeta hil zaigu, berrogetabi urte bete baino lehen.

Aresti, denen gainez edo ezer baino lehen, poeta handi bat zen, mundu hobeago baten alde sufritzen zuena. Eta trantze honetan, adiskidearen doluminez, poetaren hitzez esan nezake: «Neure dolorea bularraren lezean».

Bilbon jaioa, 1933ko urriaren 14an. Hamasei urtekin hasi zen euskaraz ikasten eta hogetabat zituenerako hasi zen euskaraz idazten Guatemalako «Euzko-gogo»

aldizkarian. Ogibidez profesor merkantil zen, eta 1957an Euskaltzaindiko laguntzaile izendatua izan zen. Egan, Euskera, Olerti, Zeruko Argia eta Anaitasuna aldizkarietan idatzi izan zuen euskaraz.

Maldan behera (1960), *Harri eta Herri* (1964), *Euskal Harria* (1967), eta *Harritzko herri hau* (1970) poesia liburuen egilea.

Gainera, Kriselu argitaldariaren sortzaile eta egun argitaldari berri honen zuzendarietako bat.

Euskal poesia berriaren eragilerik handiena, batez ere *Harri eta Herri* liburuko bertso libre eta sozial gaietatik hasita. Antzerkian ere, era berritzearen alde ahaleginak egin zituenetako bat. Jaso zituen saririk aipagarrienak: poesian «Loramendi» izenekoa 1959, «Orixe» 1963, «Lizardi» 1966 eta «J. M. Iparragirre» 1968; antzerkian «T. Alzaga» 1961.

Lanok ikusi besterik ez dugu langile borrokatua zela igartzeko. Baina, denon gainez, esan dugunez, poeta handi bat. Konformagaitza. Euskararekin nekaturik jabetu zenez, gure herkideok ardura gehiagoz bide bera har zezaten ahalegintzen zena. Hizkuntza, herria, eta batez ere langileria zituen maite eta beregatik edo beren alde sufritzen zuena kantatzen zuen erarik errazenean adiaraziz:

*Gauza zelaiak
errezak
edonork konprenitzekoak.*

Eta era honen bidez sentiaraziko zituen bazterrak, eta poeta berriak sortuko ziren hor-hemen gure hizkuntza zaharrari gogoia herritzeko.

*Kantabriako itsasoaren kostaldera joan nintzen,
eta Izaroren aurrean negarrez,
nire poemaren urrezko orriak
entregatu nizkien
uhineri,
hobe baita itorik hil,
goseak baino.*

Mundu hontako gehienak bezala lasai bizi zitekean ezerekin arduratu gabe; baina ezin, justiziazko mundu hobe baten egarriak zeraman eta «...mundu honetan isuri den odolaren espilu» nahi zuen izan. Inoiz, poetak, holako galdeak egiten zizkion bere buruari:

*Zergatik metitu ote naiz
halako enplego txar batean?
Zergatik sartu ote nituen
sudurrak
hain kirats txarreko
zer-egin honetan?*

*Ez nintzen ni ederki bizi
Bilboko hirian,
gaztelaniaz,
hispanidadean?
Baina ez.
Nire leinuaren ezagugarria da.*

Poetak, emaztea eta hiru alaba uzten ditu, bere sufrimenduzko poesian maiz presente aurkituko ditugunak. Bere azken poema liburuaren bertso batean hara nola azaltzen zituen herrianganako maitasun etsipendua eta familiaganako lotura:

*Inor ez da profeta
bere mendean.
Berriz etorri naiz
pentsamendura,
eta andre alabarik ez banu,
pozik
hilen
nintzake,
ene esanak kontsidera litzan
euskal herriak.*

Poetaren bertso asko eta asko kantu bihurtu dira gaurko gazteen ahoetan. Eta, une hoietan, hemendik aurrera, errusinola bezala ari diren kantariak ez dezatela atertu bere hitzik, zeren gogoko izanen zuen hotsa.

*Errusinolaren kantuak
nire arima
bakez
betetzen du.*

Azkenean, urte bete baino gehiagoan sufritu behar izan duen eritasunaren ondotik, betiko bakea aurkitu du.

*Hiltzeko edo ez hiltzeko
beti geratzen baitzaio
gizonari
esperantzaren
bat.*

Esanaz bukatzen zuen bere azken poema liburua, *Harrizko herri hau*. Bere penak, gogoz nahi zuen bakea aurkituko dute heriotzaren barruan. Bego atsedenean (1).

---

(1) Bigarren parte hau, Gabriel Aresti poetaren heriotza orduan, Donostiako *Hoja del Lunes* astekarian 1975eko ekainaren 9an argitaratu nuenetik hartua da.

Azken boladan asko idatzi da Arestiz. Bi liburu handitan bere poemak argitaratzeaz, gure poeta diskutigarri baina handi honen hotsa zalbadu da Euskal-Herrietan. Ez nuke esango aburu guziak ez direla izan bere obraren ongarri, baina, zalantzarik gabe, gure poeta hau lehen baino zutituago, lerdinago eta sakonago jarri da. A. Zelaietaren biografia bera ere lagungarri izan du.

Hiritar poesiagintzan, hala gizarte hauziaz, Lauaxetak beste inork baino lehen idatzi zuen euskal-literaturan. Baina, hala ere, Aresti altxatzen zaigu era horren pioner. Lauaxetak, euskal-literatura garaiko modetara eramateko era askotako saiaerak egin zituen, baina Arestik gogotik ekin zion bere barne muinetatik sentitzen zuenez, sufritzen zuenez.

G. Arestik, *Maldan behera* baino lehen ekin zion bere bide berezi bati. Bere izategoak markatu zion olerkari bidea, eta inguruan sumatzen zuen girotik bere barne kezkatian egosirik irauliaz jardun zen. Holako gogoak bultzaturik zetorrenak adiarazpen tresnak hartu zituen eta lanerako jakintzaz hornitu zen. Ez zen bat batean sortutako poeta. Eta Euzko-gogoan argitaratutako Godalet-dantza (1954), bere hizlaxozko oharrez, hor dugu lekuko, gure poetaren egunsentian. Shakespeare-ren hamalaukoek emango zion bertsoak taxuratzeko irakaspena, Krutwig-ek kultur euskararen egarria piztuko zion eta J. Mirandek hizkuntza libreagoz hitzen balioa agertu.

Gabriel ez dakit zerk eraman zuen bere poesi tresnatzat euskara hartzera. Gazteleraz errazago zuen, gurasoegandikako hizkuntza zuenez. Baina hau argitzeko ere kaku anitz badugu bere poemagintzaren barna. Mespresiatuak, baztertuak, marjinatuak dagoenaren alde maiz, maizegi edo kasik beti, agertuko zaigu. Marjinazio horrekin bat eginik aurkituko dugu, bere buru marjinatuaz oinaze mingotsak leporatuaz. Gure herri honen egoera lazarriaren bidegurutzean noraezean, eta era berean gure gizon izatearen esistentzia larriaren aurrean. Gainera, ber berak zionez, «Bilbao deritzan infernu honetan...». Prolema larrietatik irten ezinik, izatea bera ere aski problematikoa aurkitzen zuelarik, ez da gauza erraza irtenbiderik aurkitzea. Holakoa zuen poetak izatearen malura. Besterik eskatzea, alperrikakoa zen.

Sarasolak, bere hitzaurre jakingarrian (*Obra guztiak*-ren hitzaurrean), gizandien eroritze eta ehortzez Arestik zeraman larri-mina agertuko digu *Maldan behera*-ri egiten dizkion aburuz. Gero, baita ere, bide urratze haiek utzirik eta gizon zapalduekin bere burua bat eginik, justiziaren aldeko borrokara jotzen, hizkuntza gihartsu eta zuzenago batekin. Bertako esaldi eta humanismoak, 1963an, benetan liluratu ninduana, eta *Maldan behera* deritzanari ezer kentzeke, *Harri eta Herri* goraiatu nuen eta dut. Nik orduan esan nuenaren haina Mikel Lasak bere iritzietan agertuko zuenagatik. Honegatik, gaur, euskara edozeinentzako tresna dugu. Eta honekin ez dut esan nahi gizon bakar baten eragina zenik eta gizon hori G. Aresti soilik. Baizik, giro baten inguruko seme eta inguru horren adierazpengarriena berau delako.

Gure poeta honen bi era nagusiak ordea, hor aurkitu genezazke, *Maldan behera* eta *Herri eta Harri* liburuetan. Hala ere, gainerako guzia ez da baztergarri, ezta gutiagorik ere. Ondorengoak bigarrenaren jarraipenez datoz, eta azken poe-

man, *Azken Harria* deritzanetan, gora behera handiak nabariko ditu, maizegi min-
kor eta irainkor. Hilobira eramango zuen gaixoaldiaren lekuko.

Batzuengandik entzuna dut bere poemagintzaren topea jo zuela. Baina nik ez dut holako usterik. Oraindik gaztea zen, sortzaile ahalmenen jabe gainera, eta denborarekin aurkituko zuen bide berririk eta molde berririk ekintza berri baten barna, beste poeta askorekin gertatu izan den bezala. Hori bai, aitortu beharrezkoa deritzat, krisisean aurkitzen zela eta bere azken poemak ez zirela 1958-1964 urteetan egin zituenen mailakoak.

Arestiren poesiak askok uste baino erresuma zabalagoak hartzen ditu, gizona-
ren esistentziaren larriminezko kezkatik gizarte hauziak zehar gizon apal eta lan-
gileriaren eskubideen borrokara artekoak. Izatearen gogoetazkoak ez dute izan
gizarte borrokakoak hainako harrerarik, gizonok barne-gogoetazko saioeri gutiegi
emanak garez, baina Aresti sakonki aztertu nahi duenak bi eratako munduok
gogoan izan beharko ditu. Sarasolak aski ongi erakutsi digu hau, eta oraindik ere
zirrikitu asko, ilunbeetan ere argi mehar asko eta sigilurik ere anitz dugu Arestiren
poemetan zehar.

Berekiko kontradizioak izango zituen, baina besteentzat ere kontradiziorik
aski utzi du.

Aitortu beharrezkoa dut kanta-berrigintza bere poesiak bultzatu zuela. Baina,
kanta berrietan ere, maiz, borrokazkoak soilik hartzen dituzte, bestelakorik ez
balu bezala. Eskergarria da G. Arestiren omenez Oskorri taldeak aterea duen LP
diska, doinu oso ongi jantzia eta Natxo de Felipek ederki kantatua. Baina, hemen
ere, joera batekoak soilik hautatu dituzte.

Kontradizioa berriz, gure herrian bizi bizirik dagoen errealitatea besterik
ez baita. Beraz, har poetaren muinetik, azaleko gauzak alboratuaz.

Gabriel Aresti langile izugarria zen eta eten gabe jardun zen euskal-literaturaren
alorrean.

Esan dugunez, antzerkiaren bide berriak urratzen ahalegindu zen, eta haipatu
ditugun poesia lanez aparte gogoangarriak ditugu honako antzerki hauek: *Mugal-
deko herrian eginikako Tobera* (1961), *Justizia txistulari* (1965), *Etxe aberatseko
seme galdua eta Maria Madalenaren seme santua* (1963), *...eta gure heriotzeko orduan*
(1964)—laurak Egan aldizkarian argitaratuak eta gerostik, laurok, R. Saizarbitoriak
Lau teatro Arestiar deritzan bilduman argitaratu zituen, 1973. urtean, hitzaurre
batekin—, horiez gainera beste bosgarren bat ere bai, *Beste mundukoak eta zoro bat*
(1969an «Euskal Elerti 69» bilduma liburuan, 329-402 orr.). Gainera, beste lan berezi
batzuen artean *Malgizonen abenturismoa* (1972), *Mundu-munduan* (1965) eta *Hiztegi
tipia* (1973) A-tik D-ra arteko hiztegia.

Azterketa lanik sakonenen arteko zituen «Flexiones verbales empleadas por
Pedro de Axular en su obra Gero», Principe de Viana Mintegiaren Fontes Linguae

Vasconum-en 8. zenbakian (1971), «Flexiones verbales empleadas por Leizarraga de Briscous» eta «Léxico empleado por Leizarraga de Briscous» Fontes Linguae Vasconum aldizkari berean 11 eta 13. zenbakietan (1972-1973).

Gainera, beste honako lan hauek euskaratu zituen: B. Brecht-en *Xixtima zoriontsu bat* (1968an Bilbon Kriselu taldeak aurkeztua), T. Meabe-ren *14 alegia* (1968an, Meaberen gaztelerazko orijinalaren ondotik bere euskal itzulpena eta baita ere R. Salvat eta X. Alonso Montero-ren katalanez eta galegozko itzulpenez), F. Marcos da Portela-ren *Nekazariaren dotrina* (1969), Nazim Hikmet-en *Lau gar-tzelak* (1971), F. García Lorca-ren *Seis poemas galegos* (1974an, lau hizkuntzaz Madrid-en argitaratu), Castelao-ren *Nós* (1974an, hau ere Madrid-en lau hizkun-tzaz argitaratua) eta V. Paz-Andrade-ren *Pranto matricial* (1975ean Coruñan argita-ratua bost hizkuntzatan, portugesa gehituaz). (2).

Azkenez, Asterix-en liburuak itzultzen ari zen, lau kasik bukatu utzi zituen eta 1976an argitaratuak dira, Jesus Mari Arrietak osaturik. Eta, X. Kintanaren laguntzarekin *Batasunaren kutxa* (1970) deritzan liburua gertatu zuen.

Lastima izan zen holako poeta eta holako langile bizkorra hain gazterik hiltzea. Bere heriotzarekin, euskal-literaturak, gure gizaldiko idazlerik hoberene-tako bat galdu zuen. Omenezko liburu honen bidez, ongi merezia zuenez, euskal poetak eta artistak bere izena goretsi nahi dute eta hemen dituzu AGIRIAK.

Juan San Martín

(2) Gai honetaz anitz xehetasun eman nuen «Gabriel Arestik galegotik egin zituen itzulpenak» deritzan artiku-luan. Ikus *Gogoz* liburuaren 356 - 359 orrialdeetan. Aurrezki Kutxa Probintzial honek aurtan argitaratua.

POESIEN AURKIBIDEA

23	<i>A. AGIRREAZALDEGI</i>	<i>Non dago?</i>
26	<i>A. AGIRREAZALDEGI</i>	<i>Poeta frustatua</i>
29	<i>B. ALBIZU</i>	<i>Akelarre biurtu ote?</i>
30	<i>N. ALZOLA</i>	<i>Kantuz eta itxaropenez</i>
35	<i>A. ARANBURU</i>	<i>Ene atarian</i>
39	<i>M. ARREGI</i>	<i>Sekretu ezkutuen...</i>
43	<i>F. ARTOLA (Bordari)</i>	<i>Oroitzapen aro</i>
49	<i>J. A. ARZE (Harzabal)</i>	<i>Olerkari bat hestuasunean</i>
51	<i>B. AURRE APRAIZ (Aurraitz)</i>	<i>Illuntze urratua</i>
59	<i>J. AZURMENDI</i>	<i>Berrogei urte honetan</i>
61	<i>X. AZURMENDI</i>	<i>Poeta mutua</i>
65	<i>A. BILBAO</i>	<i>Oroimenez</i>
68	<i>M. ERDOZAINCY-ETCHART</i>	<i>Amets bat eta beste...</i>
74	<i>E. ERKIAGA</i>	<i>Kanpaiak ere</i>
83	<i>M. ERTZILLA</i>	<i>Gaua</i>
85	<i>E. ETXAMENDI</i>	<i>Nor dira hola</i>
89	<i>J. A. ETXEBARRIA (Dirauket)</i>	<i>Aresti euskal argiña</i>
90	<i>P. ETXEBERRIA, S. I.</i>	<i>Ravel</i>
95	<i>B. GANDIAGA</i>	<i>Kalean...</i>
98	<i>B. GANDIAGA</i>	<i>G. Arestiren aitormenetan</i>
102	<i>J. I. GOIKOETXEA (Gaztelu)</i>	<i>Hire gozoa, hire nahigabea...</i>
107	<i>J. I. GOIKOETXEA (Gaztelu)</i>	<i>Gezurra dirudi</i>
111	<i>J. I. GOIKOETXEA (Gaztelu)</i>	<i>Herrian odola</i>
113	<i>IRATZEDER (X. Diharce)</i>	<i>Egun beltzak...</i>
117	<i>J. M. IRIGOYEN ARANBERRI</i>	<i>Altza edo herri baten heriotza</i>
123	<i>ITSUBIA (G. Mujika)</i>	<i>Sua erretzen</i>
126	<i>M. ITURBE BALDA</i>	<i>Gabriel Arestiren omenez</i>
130	<i>P. IZTUETA</i>	<i>Profezia guztien kontra</i>
132	<i>J. KEREXETA</i>	<i>Zorion-billa</i>
135	<i>E. KORTADI</i>	<i>Konzeptual poemak</i>
138	<i>D. LANDART</i>	<i>Andre handi...</i>
140	<i>G. LANTZIRI (G. Alfaro)</i>	<i>Ez, etzira hilko</i>
143	<i>A. LASA</i>	<i>Hitz nahastuak</i>
145	<i>M. LASA</i>	<i>Hemen datza Popeye</i>
146	<i>J. M. LEKUONA</i>	<i>Ene eskua</i>
151	<i>X. LETE</i>	<i>Negu hotz batean</i>
155	<i>B. MUJIKA</i>	<i>Gausentian sortu zait kezka</i>

156	<i>A. MUNIATEGI</i>	<i>Hil da...</i>
159	<i>S. MUNIATEGI</i>	<i>Aresti gogoratuz</i>
165	<i>L. M. MUXIKA</i>	<i>Xirla desestalia</i>
170	<i>S. ONAINDIA</i>	<i>Erori intzan</i>
174	<i>OTSALAR (J. San Martin)</i>	<i>Gabriel Aresti</i>
175	<i>M. PAGOLA</i>	<i>Gabriel Aresti-ri orroitzez</i>
176	<i>R. SAIZARBITORIA</i>	<i>Honez gero</i>
179	<i>I. SARASOLA</i>	<i>Eztebe paredoian</i>
185	<i>M. TEJERIA EIZMENDI</i>	<i>Haize agirre</i>
186	<i>G. TRINTXERPE (P. Zabaleta)</i>	<i>Kaleko umea</i>
191	<i>P. URKIZU</i>	<i>Harrizko hamalaukoa</i>
		<i>G. Arestiri</i>
192	<i>M. ZARATE</i>	<i>Pentsamentu txarra</i>
194	<i>M. ZARATE</i>	<i>Euskal literaturaren arrokeria</i>
197	<i>I. ZUBIZARRETA</i>	<i>Gabriel Aresti</i>
198	<i>J. ZULAIKA</i>	<i>Eguzki bat imajinatzen</i>

EDERGARRIEN AURKIBIDEA

21	<i>J. G. DE AGUIRRE</i>
27	<i>J. J. AQUERRETA</i>
33	<i>J. AROCENA</i>
37	<i>N. BASTERRECHEA</i>
41	<i>F. BEORLEGUI</i>
47	<i>F. BERISTAIN</i>
53	<i>C. BIZKARRONDO</i>
57	<i>D. BLANCO</i>
63	<i>E. CHILLIDA</i>
69	<i>J. EGAÑA</i>
75	<i>J. GARRO</i>
81	<i>J. L. GOENAGA</i>
87	<i>T. HERNANDEZ MENDIZABAL</i>
93	<i>A. IBARROLA</i>
99	<i>S. IÑURRIETA</i>
105	<i>I. LARRAÑAGA</i>
109	<i>V. LARREA</i>
115	<i>R. MENDIBURU</i>
121	<i>J. MIEG</i>
127	<i>F. MIRANTES</i>
133-141	<i>A. OLARIAGA</i>
147	<i>C. ORTIZ DE ELGUEA</i>
153	<i>J. DE OTEIZA</i>
157	<i>RUIZ BALERDI</i>
163	<i>P. SAINT-ESTEBEN</i>
167	<i>A. TAPIA</i>
171	<i>J. M. TELLERIA</i>
177	<i>D. TXOPITEA</i>
183	<i>J. UGARTE</i>
189	<i>R. UGARTE DE Z.</i>
195	<i>J. URQUIJO</i>
199	<i>J. L. ZUMETA</i>

La Seda alpina

ALBERTO AGIRREAZALDEGI

NON DAGO?

Hutsa
ximplea
zirkulu kuadratua
definigabea.
Formulen jakituna
gizon
    formatua
haize baretsuan
    hezitua
gurasoen
logikaz
    hasitua
            dantzatua
                    sakondua.
Eguneroko errosarioan
letania berdina
san beti
    ahaztu
    isilik
    kontuz
    poliki
    jaberik
horrela santu
pila eta
    amabirjina.

Itsasoa
haserre ala barea
arraien atmosfera
    urdin
                    gorri
                            naiz berdea,

ur
latz ala fin
dena
zitzaidan berdin.
Postulatu
    teorema
                    zenbaki
                            eskema
hau zen BAKARRIK
(gau hura heldu zen arte)
niretzat
    poema.
Gau hartan
ametsetan...
...desertuan
harea finaren kolpeen
bizkar,

eguzkiaren ardo gogorraren
soinua dantzatzuz,
Kantauriko ur tantoaren
    biguna
    farrea
    muxua
    muina

nire gogo
adintsuan
nuen.
Gau larria
    odoltsua
    gorria
amets idatziak
zidan urratu

eta
infitoko
izar ttipitik
argia luzatu.
Nire
eztarri menperatutik
iheska
atera zen ? hau:
    Non
    dago
    HARRIzko HERRIaren
    kantera ?

POETA FRUSTATUA

Arnasaren doinuak esaten dit

BAKARRIK

nagola.

LUR

handi honetan

itotzera heldu da

nire begirada.

EZ

dago ikustekorik;

aldaketaren orriak

lehertu dira, udazkenaren

BEHARRIK

gabe.

GIZONA

ezerezaren lokatzartean sartu denetik

EZER EZ

bihurtu da.

EMAKUMEA

emanzipatua dearretik

hemen zihatua izatera

INOIZ

EZ

da heldu.

POETA

neurri gabeko hitz bihurtetik

zilegiko bidera joan da;

zikiro baten antz

BARRABILGABE

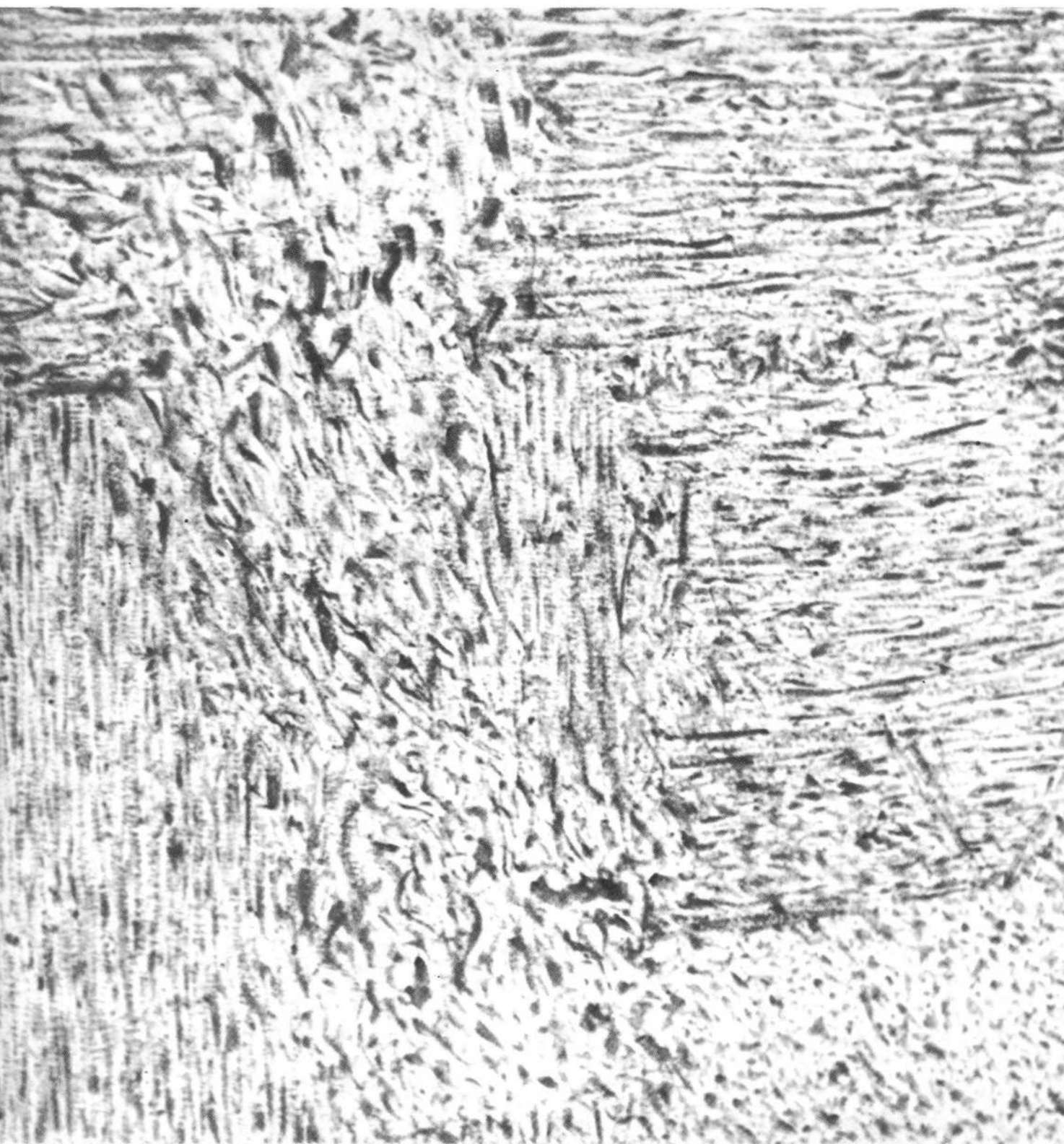
ikusi denean,

hauxe idatzi du:

poeta ez

NAIZELA

aitortzen dut.

BALENDIÑE ALBIZU

AKELARRE BIURTU OTE?

Larraitz, 1971

Nora zoaz Amagoia ?
Larraitz mendira!
Illargi betea degu ta...
nere semeak an
bilduko dira.
Ez naute ikusiko,
beren biotzetan
naiz sartuko,
aztuko ez duten
gau zoragarri ontan
bear duten zoriona emateko.
Beren abesti
t'eresi eztitsuetan
naute sentituko,
gaurtik aurrera
illargi betean
mendi gallurrera
dira igoko,
eunkada urteetan
lozorrotik gaur
esnatu diralako!
Beren biotzak
aundi egin dira
Amagoiak...
Ez ditu utziko!
Bereak izango dira
emendik aurrera betiko.

NIKOLAS ALZOLA

KANTUZ
ETA
ITXAROPENEZ

1975/VII/3
errioxako aritzeta-n
M-B. A. G.
«markue»

k
u
l
t
u
r
a zaharrak bide berriaz aurrerantz' eroango gaitu
katigatuta gelditu barik askatasunez jarraitu

sustrai zaharretik bide berriek zabal zabalik ditugu
zer izan garen ahaztu bagarik
gaurko egunez
jabetu

mundu guztiaz parte hartzeko ez dugu bildurrik behar
mundu orokortarrenak gare ahaztu gabe nor garean

eskuak eta euskaldun bihotzak elgarren zintzotasunez.

s
k
u
a
k eta euskaldun bihotzak elgarren zintzotasunez

d
ee
n n
o o
k k bat-era joan
bat-era joan gaitezen
benetako maitasunez
benetako maitasunez

l g n o a i l r e a e n a a t z t a r i u g n n
a u n r u m t a n i a u k t i e

z b i b r r i b t
u i e i a

e i d z g n h z u t z - r m s l a e
- g n e a u i k n - a i a a b t z n

b
i
h
o

tz-zabalez gaur eskatzen dut euskaldun anai guztiei
bihotz zabalez bihotz apur bat batzuei eta bestiei

ANTTON ARANBURU

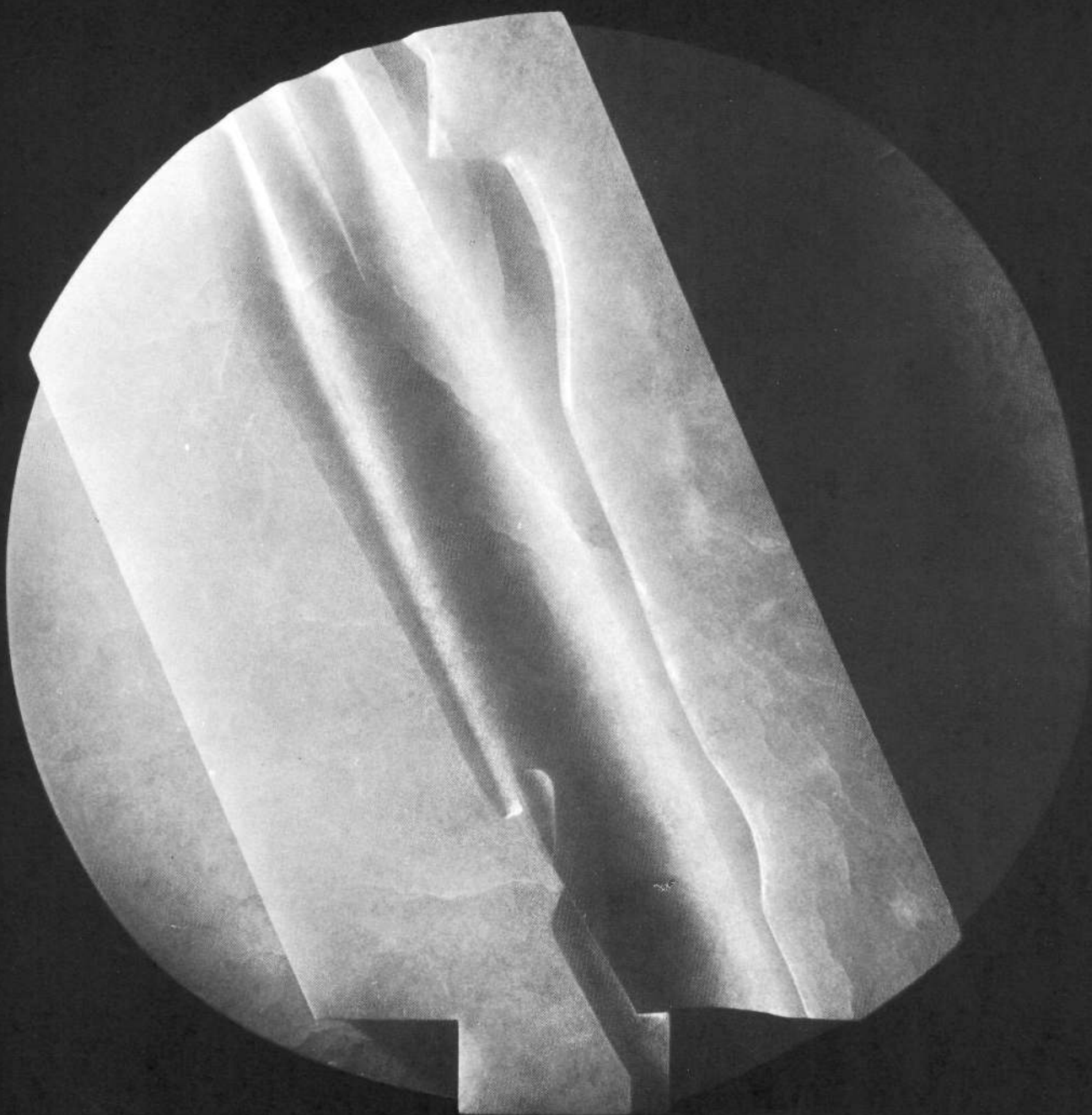
ENE ATARIAN

Ni naiz ni
eta hemen naiz
eta ni naiz Lur.
Euriaren freskotasunak busti
haizearen musuak ezti
gizonen oinek zapaldu lur bizia
lur hatsartua;
neke, izerdi eta oinaze ororen sehaska
nire anaiek ahoratzen duten egunoroko ogia
irrifar orlegi bat zeruko urdinari itsatsia.

Ni naiz ni
eta hemen naiz
eta ni naiz Ur.
Amets ororen itokin
itxaropen eta desio zaharren jario
aho-eztarri lehor eta zintzur urratuen intz
ur erori
euri
gizaldiz gizaldi bidean zehar
gure mendietatik behera
amildutako negar isila
izate bereizi baten oihu busti
eguneroko burruka baten oihartzun marmartia.

Ni naiz ni
eta hemen naiz
eta ni naiz Su.
Izotz-ondoko egunek sorturiko lore gorri
eguzkiaren poema
bihotzaren maitasun-kanta zaharra
amodio eta nahitasun ororen habi epel;
su
sukartua
su
kixkalia,
jainkoek ere ezin itzalia;
gero
bero baten
labe
guri-guria.

Ni naiz ni
eta hemen naiz
eta ni naiz Haize.
Jakintzaren zelaitik ihes eginiko ipuin hegalari
giza-arnasa baten aurreku dardarti
galdu ezinezko kontzientziaren xistu beti;
ezin harrapatutako aurpegia
ifarretik hegora
sortaldetik sartaldera
zabaltzen den egia;
haize
haizetsu
zuhaitz-hostoen irri eta oinaze
atzoko eta biharko denbora arrotzen orraze.

nestor basterrechea 76

MIKEL ARREGI

SEKRETU EZKUTUEN...

Sekretu ezkutuen
pasio izengabeen
gorde-leku honetan
gozaldien algara
bihurtzen da ikara.

Ikara beldurtiak
hatzapar itsusiez
estrata zahar honetan
eskutik narama;
beldur ikaratia
dut betiko ama.

Argiak itzalita
ikusi beharra
pozik kantatuarren
egin behar negarra
hegan ezin ibili
izanik lurtarra.

Esperantza merkearen
zagiei darien
etorkizun tantoek
ezin dezakete
hondorik gabeko
itsaso hau bete.

Halabeharrezko zipriztin galduak
ezin mantentzen
ene antsia mugagabetien errota.
Argi-izpi doi eta motelek
ezin pizten
ene desio ezkutu guztien
ezkutuko ezkutapena,
ene begi lausotuen
betiko etsipena.

Denborak ozkatzen nau
gazte-irrifarra ahulduz
berez handiak diren
olatuaz handituz
zuhaitz berdea zena
bere haizkoraz soilduz,
arnasa erdi-itoak
eztarritik zintzilik
mihingain luzea kanpora
hondakinen mahaiko
ogi-apurrak bilduz,
berezko desioak,
gazte izatearen
azkeneko jarioak,
oroitzapen ilunen
laberinto beltzean
tantoka tantoka
ixuri eta galtzen
diren bitartean.

ORROITZAPEN ARO

Arestian,
berria ikasi.
Aresti il da...

Ar beza atsedeen
harrizko olerkariak.
Goian bego adiskidea!

Lagun:
Nere goraintziak
otoitz mezua luke,
zorraren truke.
Bearrean baliatuko
al zera; ori nai nuke.

Batean,
erromantikoa naizela
zuk esan;
eta asmatu !!

.....

Arako ari talka artan,
AMA'ren etxean
Aloñan,
lagun-berri giñan.

Bi aritu ziran,
beti norbait bear ta,
mingarri ta penagarri,
gogor topeka.
Oroitzen al zera ?

Zu, euskeldun berria,
adorez betea,
amets-uts etorria.
Bhurri eta minkor
Oldartsu ta eraginkor
Jator!
zure esanetan.

Gero or eta emen,
ezin egona nabarmen,
Ontzi berean arraunlari.

Etziñan orekan
egoteko kastakoa.
Ez arraiepola!

Sutauts bikaiña zu
dunbots egiteko!
Beti aspergaitz
zure ildoan langille.

Basa-larra lez aginka,
sagar-makatza
bezela garratza,
minkatza.

O! euskaldunaren sortea!
Nik zuri
Zuk neri
Oker zabiltz
Ori ez da bidea!

Zuk zurea
Nik nerea.

Besteak Aloñan
gu biok Bedoñan
Topeka.
Arrikada bizian arrika.

Ostera,
zure Fede-Harria
garaitu.
Kristauki ninduzun
barkatu.
Ta gure adiskidantza
sendotua gelditu.

Zu, zanpatzaille galanta,
biotz-handikoa
ziñan agertu!

Nola ez nik zuri eskertu!

Esan gaitz bazait ere
gazteak zureganatu dituzu;
ara or zure lanaren indarra,
zure senaren garra.

Harria'rekin eraiki
duzu olerkia,
Zuk itxura aldatu
onen giroa,
illun zegoana argitu
argi zegoana illundu.
Gauza bitxia!

Eta,
O! malurraren malurra
Euskaldun olerkari jator lez.
gazte eraman zaitu Bere ondora!

Zer egiñ betean,
eskuak orean
eta joan egin zera!

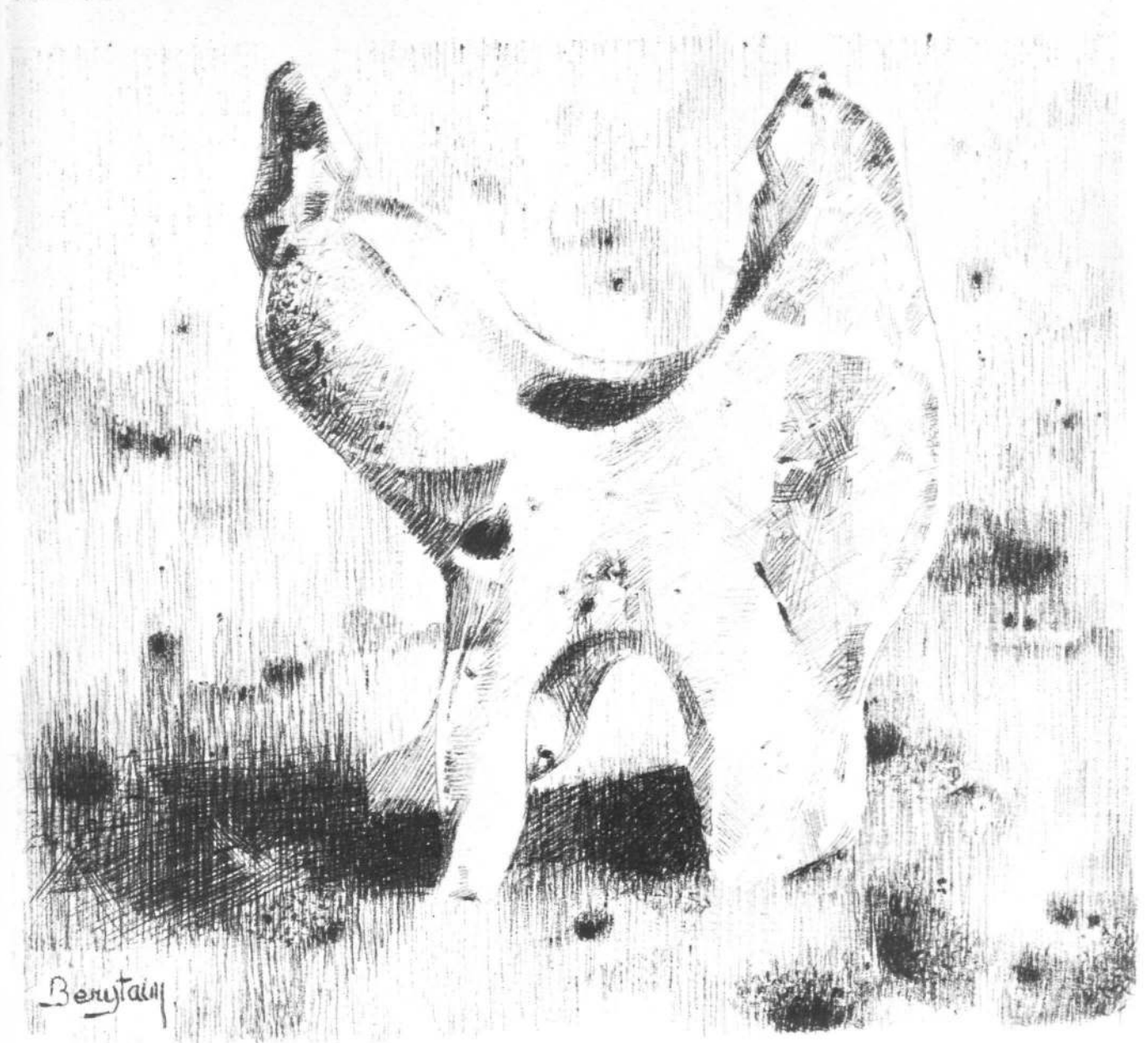
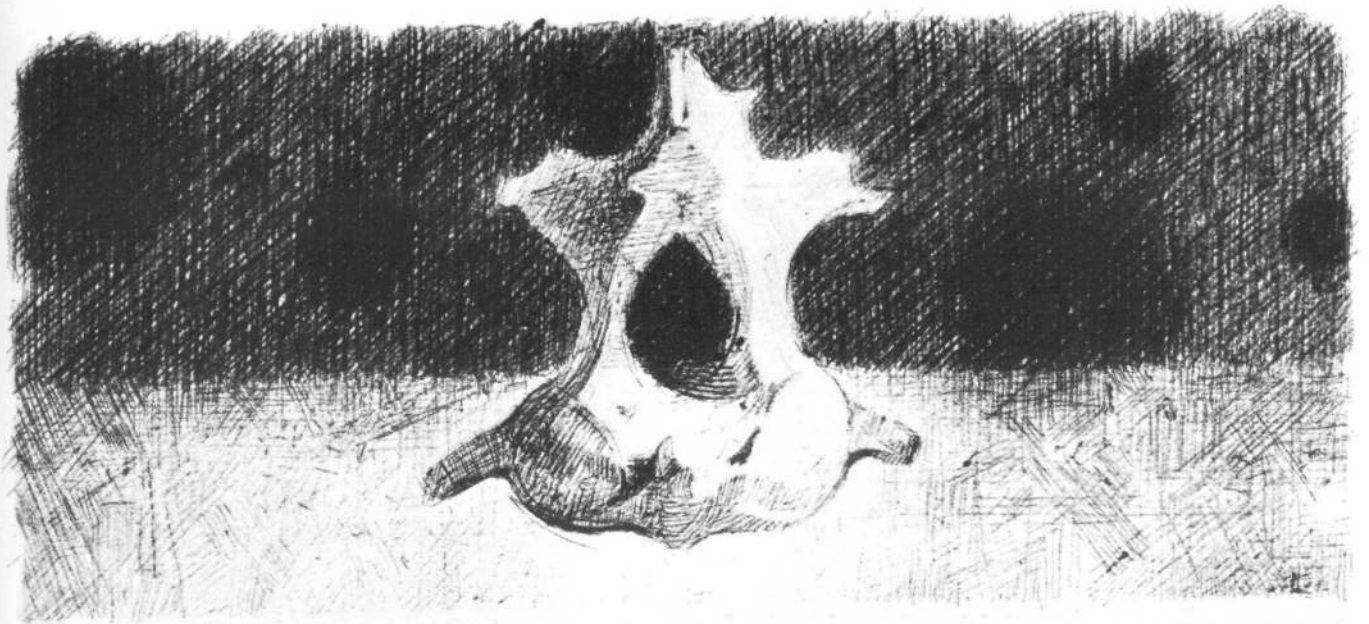
Agur! laister arte.

Emen, arritsu utzi duzu guzia.
Harria ez da txarra egiteko bidea!
Baliatzen ikasiko bagenu,
O! nolako zoria.

Elkar barkatzen eta eramaten
ikasiko bagenu,
askozaz obea!

Pakea egiteko
izan dedilla zure nekea;
zure sufrikarioa,
ta eman duzun bizia.

Aitaren etxean zaude
Pausa-Leku egokia.
Ukango al dut,
nik ere zuk bezela,
bertan tokia.

Berystain

OLERKARI BAT HESTUASUNEAN

ordurako mendiaren gainean ni
orpoetara jautsiak
gosariaren indarrak,
flakiak jota
baserri batera jo nuen
zerbait bizigarriren bila:

- «kax, kax, kax»
- «nor zaitugu?»
- «mendiaren ederrak eta haizearen garbiak bakarrik ase ez duen poeta bat»
- «zeeeeer?»
- «goseak amorratzen dagoen zakur bat»

hiru

hiru ahizpa ziren...
eta hirurak lotsatiak

ama mezetan, aita tabernan
eta gu sukaldera

zeukatenetik dena emateko prest zeuden

eman zidaten
txingarra eta arraultzak
eman zidaten
gazta eta ardoa
eman zidaten
kafea
eman zidaten...

eta ez ziren gazteak

beren hankatarteko hilobietan e
hortziko ninduten zoro haiek bal
din eta aita hil eta handik hama
ika hilabetera jaiotzen diren u
me postumo hoietako bat izan ez
banintzen

ILLUNTZE URRATUA

Piñudi baltzen erdian nago,
gogapenen zidorrez maratuta:
Illun inguruak,
neure gogoa baizen illun...

* * *

Gizonak gizon-ilten diarduen
mundu ankerra!
Dirua ta guzurra,
ikusi-eziña ta gorrotoa...
Gizarte apurtua!

Oletako lanabes-otsik ez dantzut,
ez eta urietako
gizarte-burruka larririk bere;
baiña,
basoraiño be eldu yaku Erioa:
Erio gogorra!
Sabel bagako Erioa.
Eta ixilik eta laiotz dago, guztian,
odolezko illuntze urratuan:
Itzeltasunaren ota dantzut,
bakarrik, zoli,
zuzentasunari deiez...

Erri zuzituaren seme nekatua!
Negar dagi erriak,
jazoeren larrain zulatuan.

Eta,
zugaizpean datza odola.
Erru begako odol gardenena.
Zuzentasun-billa ebillanaren odol gogortua.
Arkondara zulatua,
oiñetako urratuak eta,
jerse odoldua.

Erioak ez dauka biotzik,
ez eta galtzaiduak be errukirik:
Edenduta dago aroa.

Illotza,
ixiltasuna,
negarra...
Parkamen bagako gorrotoaren lerrena!

Neure gogoa baizen goibel dagoz egunak,
erru bagakoen bizitza autsian,
naspildutako aro urratuan.

Zer egin ?
Nora joka ?
Zoritxarrak egin dan egitekoa:
Etxe-bizitzak erdi-utsik,
itun dantzudaz abereen morrosa
ta orroe tamalak,
eta,
zapart dagist biotzak
odolaren eragiñaz.

Loak ez dau baretasunik,
oiñazetuen gomuta larriaz.
Txakurren alaru apurtuak iruntzi dabe
illuntzeko eresia.

C. Bizkarrondo

Ixilla.
Eriotzea!
Erri apurtua...
Zuzentasunaren aldeko gazte eraildua!

Erostea,
negarra,
arpegi kadenak,
ixiltasuna...
Nun gizonaren askatasuna ?

Ta auzoen atsekabeen
ba-doaz egunak,
eta ba-datoz gabak:
Izar bagarik,
itxaropen bagarik,
esituen pentsamentuz,
beste gogorapen barik:
Bizitzearen aria urraturik...
Burdiñazko ateak ez dauke, baiña,
errukirik.
Eta aragi urratuen oiñaze
ta azur apurtuen karraskadak
ormatzar ezkoek irusten ditue, alperrik.

Mutil gaxoa!
Erio ankerraren opari zauritua!

Guztia dago itzel
amurruz eroan eta
bertan-bera jaurtiriko
illotzaren didarrerri adi,
ixilpean dabillan
zuzentasunaren deiari...

Illetaz dira basoak,
illuntzeko bakartasun itzelean,
piñudi baltzen illun sorgiñean.

Eta erru bagako odolaren didarrak dira,
gau-ertzaren aro odolduan.

Eta
Balbe'ren aiotzak dis-dis dagi, illunpean,
biotz bagakoen argi zikinduaren bultzadaz.

* * *

Piñudi baltzen erdian nago,
gogapenen zidorrez maratuta:
Illun eta itzel inguruak,
neure gogoa baizen illun...

JOXE AZURMENDI

BERROGEI URTE HONETAN

Hator, lagun. Konta izkiguk
umetako gerra kontu haiek.
Urbasa, Artxanda, Santoina.
Konta zaiguk zenbait hil ziren,
nola hil ziren.
Nondik nora ibili haiz hainbeste denbora.
Non utzi dituk hire lagunak.

Hator. Konta izkiguk
etxean isila sortzen duten
aspaldiko gauza luze haiek.

Hator harmarik eta bildurrik gabe,
konta iguk berriro nola hil ziren anaiak
anaiak hilda, aberriaren alde
edo Kristoren izenean
edo gerrara bialduta.
Nola anaia bakoitzean aberri bat
isilik gelditzen zen mendian.
Bildur isil bat nola hiltzen zen
hiltzeko bildur zen zemearen azkeneko dardaran,
edozein postura itxuragabetan erorita.
Nola oroitzen zinaten etxearekin.

Zenbait aldiz joan haiz harrez gero
Galdakaora, ez dagoena ikustera.

Nola hiltzen ziren,
kexatu gabe, ezer galdetu gabe,
galduta zekiten gerra batetan,
egun batek bestea zekarrelako bakarrik.

Dena bukatuta zegoen aspaldian eta ezin zuen bukatu.
Gero Burgosera, zazpi urte.
Eta gero
semeak hazita zeuden ordurako
etxean. Dena lehen bezalaxe.
Lan eskale.
Eta gero, egunoroko egunak, isil-isilik.
Urteak eta urteak.
Ezer ez. Etxetik lanera, lanetik etxera.
Etxean bakarrik aipatzen zen iraganaldia.
Kotxea, telebista.

Konta iguk nola arbolak zeuden
mendian, mendi euskaldunetan,
eta ez zuten sentimenturik.

Esaiguk zergatik berrogei urte geroago
gerra triste hura gure ariman oraindik dabilen.
Zergatik hildako ezagutu ez dugun hainbeste
gelditu den gure memorian.
Hil ta gero alderdirik ez dagoela.
Zergatik gerra hura ez den sekula amaitzen,
zergatik dagoen frontez beteta egunoro gaua.

Esaiguk zergatik zerbait.

Eta ez badakik, nik esango diat:
hator, lagun,
dena ez da deus izan, deus,
Artxandan, Urbanan, Santoinan.

XABIER AZURMENDI

POETA MUTUA

Amaika euskal bertso
inoiz kantatua,
hitza hain zun ederra,
burnizko kantua;
ezpainak aztun orain
mingaina lotua,
txori bat hila bai duk
poeta mutua.

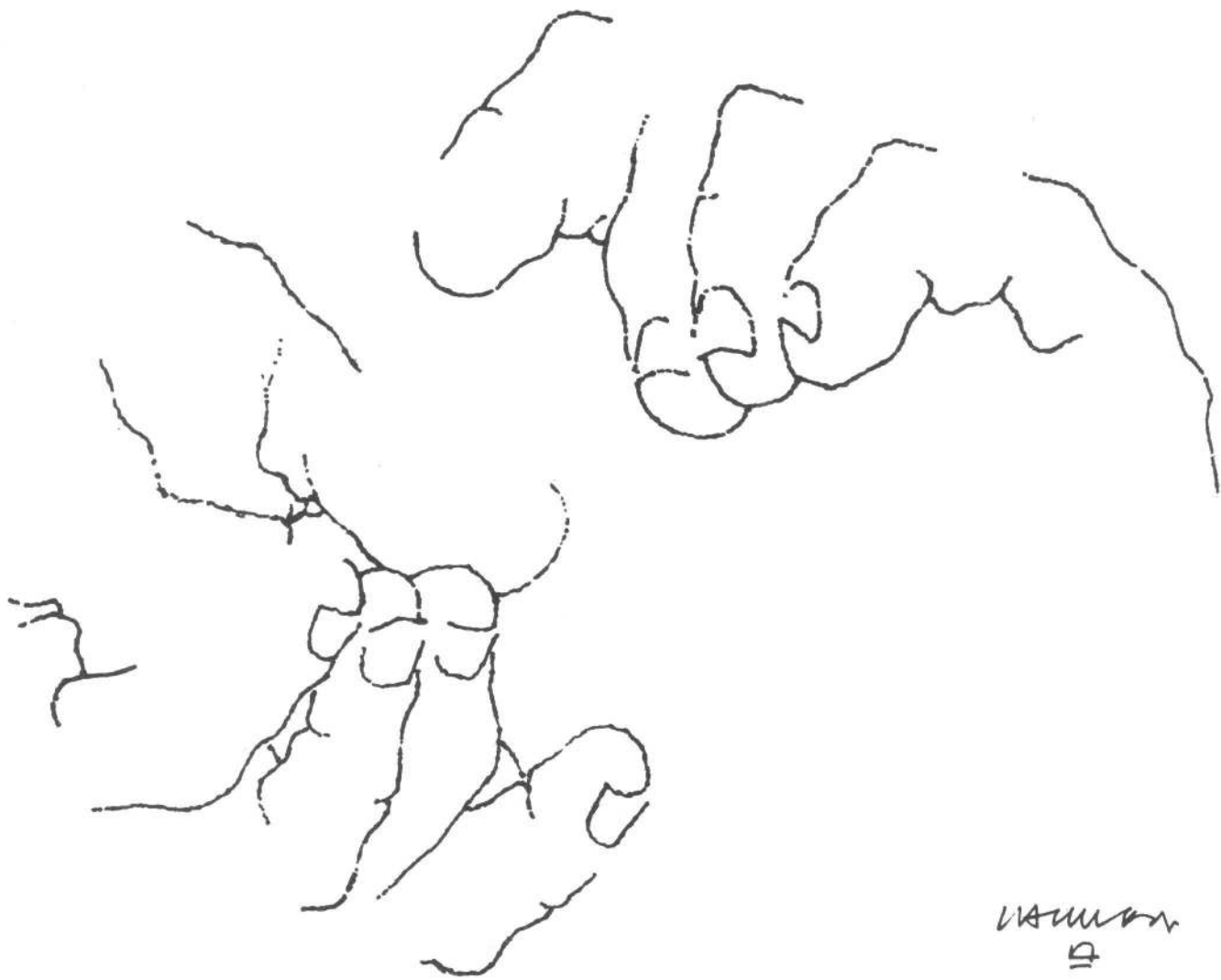
Hiru bertsoetan esan
leiken gauza ez da,
kantatu ohi zizkigun
herri baten kezka;
kantari bizitua,
kantari arnaska,
azkenean muturik
hitz bat eñ ezinda.

Udazkena, trixtura,
sentitzean gertu,
denboraren adua
nahi zigun okertu;
poeta ezin bai da
bizitzez aspertu.
Euskara utzi baino
lehenago mututu.

Hau da bizitzak duen
amaitu beharra;
atzo egunsenti zen
gaur ilunabarra,
harriari berari
dario negarra:
poeta jaio eta
mututu beharra.

Ego-haizea dator
gozo ta epela,
xoria zeruetan
barku bat bezela.
Hitza galdu zun baina,
inoiz ez euskera;
herri honen poeta
ez gendun bestela.

Hand
II

OROIMENEZ

Izén baten bila zebilen gizona,
ta nik esan nion:
«Izen bat baino gehiago
opa dizut, gizon».

Izena herri baten idazten
jarraitu zuen gizonak,
ta nik esan nion:
«Harri bat baino gehiago
opa dizut, gizon».

Ezen gizonaren izena,
aldiaren boladak,
haizeak lainoa bezala,
eraman lezake.

Ezen harria, denboreak mizkatuta,
hondartzako hare bihurtzera
zoripetua izan daiteke.

Baina hala ere, bere historia
idazten
jarraitu zuen gizonak,
ta orduan, nere ahalegin guztiaz,
esan nion:
«Zure ekina baino gehiago
opa dizut, gizon».

Gizonari opa diot
bere historia baino gehiago,
Ezen bere historia lurra da,
ta lurra
ezin daiteke izan
gizonaren azken apurra.

Gizonari opa diot
bere arnasa baino gehiago:
beste iraute bat,
beste izate bat,
trazendentzia bat.
Ezen gizona ez da inor,
heriotzaren beste aldetik,
nonbait ta nolabait,
nortasunik ez badu.

Ezen gizona ez da inor,
betiraune bat,
orain betiko,
presente bat,
beragaz izanen ez badu.

Plaka bat baino gehiago,
liburu bat baino gehiago,
oroitza bat baino gehiago,
opa dizut, gizon.

Ezen...
Non geratzen da gizona,
gizonen memoriatik galtzen denean,
belaunaldiak
lurperatzen direnean ?

Gizonaren denbora betikoa,
bere memoria gizonen burutik
galduta gero hasten da.

Gizonaren bide luzea,
denboraren muintatik
irtenda gero hasten da.

Zorionak lagun zaizala, gizon,
zure ekinaren ostean,
zure denboraren errematean
hasiera duan
betiko bidean.

AMETS BAT ETA BESTE...

- Neure laguna, neure lagun izengabea,
Zendako habila begiak bustirik ?

- Nondik dator haize epelaren pereka ?
Sortu nindukan bizitzeko eta...
Neure begiak ez dituk argiari ireki
Gauak sortu nindikan eta...
Berean bildu nik eta neramak!

- Gauaren neure laguna, neure lagun izengabea,
Zendako habila begiak lanbrotan,
Egun hemen bihar beste nonbait
Mamu baten gisa ?

- Nondik dator haize epelaren bustia ?
Sortu nindukan bizitzeko eta garraitzeko...
Baina, amets batek nerabilak,
Egun hemen bihar beste nonbait,
Beti-ta-beti urrunago, gaurkotik haraindian...
Gauak amets batean sortu nindikan hain segur
Eta berean bildu nik eta neramak!

.....

Neure bizia duk ezin kokatua
Aspaldian itze bat bilatu diat
Itze bat gogorra eta zorrotza
Neure bizia duk ezin itzatua
Egun hemen bihar beste nonbait
Neure bizia duk harat-honerakatua.

Behin eta nik uste gero, askotan ere,
Amets bat egin diat
Euskal Herriko haritz bat hautatzea
Euskal Herriko ibar zola batean
Haritz sendo bat hautatzea.

Egunak
Eta ilabeteak
Eta urteak iragan zaizkidak...
Haritz bat ez diat aurkitu
Euskal Herriko ibar zola batean.

Behin eta nik uste gero, askotan ere,
Burruka guzien artetik eta atzetik
Amets bat egin diat
Euskal Herriko gure gorde bat hautatzea
Euskal Herriko ibar zola batean
Gune goxo eta baketsu bat
Itzalpean.

Ametsak berritu dituk
Eta joan
Ortzian lanoak bezala
Gauean egunak bezala...
Eta asteak, ilabeteak, urteak
Joan zaizkidak
Oroitzapen hunkigarriekin batean...
Gune gorde bat ez diat aurkitu
Euskal Herriko ibar zola batean.

Neure bizia dukek nonbait ezin lotua
Arkatz bat bilatu diat
Soaren pausa leku
Bederen soaren pausa leku...
Egun hemen bihar beste nonbait
Neure bizia dukek erro gabetua.

Alta
Ametsetarik landa
(Zendako ez: ametsak bultzaturik?)
Erroak egin nahiko nintikan
Euskal Herriko ibar zola batean
Laharren artean
Han nonbait ixil gune batean

Laharrek beti pusatzen dikeie
Arkatz inguruak zainduz
Baina
Lagunik ez diat aurkitu
Neure ametsen heinekoa
Neure amodioaren betekoa

Eta
Banabilak
Egun hemen, biar hantxet, etzi
Ez dakiat non
Neure ametsen heineko
Neure amodioaren beteko
Lagun baten bila...
Arkatzetin eta laharrekin eta iturriekin
eta haizearekin
Adiskidetua den lagun baten bila
Burruka guzien atzetik
Bere izerdian iratzeen usaina dariona...

Eta
Banabilak
Euskal Herriko ibar zola batean
Han nonbait gune ixil batean
Haritzpe bat izanen delakoan

Neure intzirien kontsolatzeko
Eta beharba
Lagun bat ere
Hilen naizelarik

Neure gorputza
Lurpean gordetzeko...

.....

—Neure laguna, neure lagun izengabea,
Iruzkia gorde ziguk
Euskal Herriko mendietatik urrun
Eta gure Herriaren lurra
Uste diat arrotzek beretu digutela
Eta beldur nauk
Ez ditugunetz sekulako galdu
Geure ibarrak
Geure haritzak
Laharrak, iturriak, gaztainadiak eta arkatzak
Eta
Geure odolaren beroa ?

—Nondik dator geure lurraren intziria ?
Nondik haize epelaren bustia ?
Sortu nindukan bizitzeko eta garrantzeko...
Ametsak hartu nik eta berean neramak
Gauak eguna bezala
Burruka guzien harainditik
Euskal Herriko ibar zola bat
Aurkituren dutalakoan
Eta beharba
Lagun bat ere
Hilen naizelarik
Neure edol beroa
Euskal Herriko lurrean biltzeko...

EUSEBIO ERKIAGA

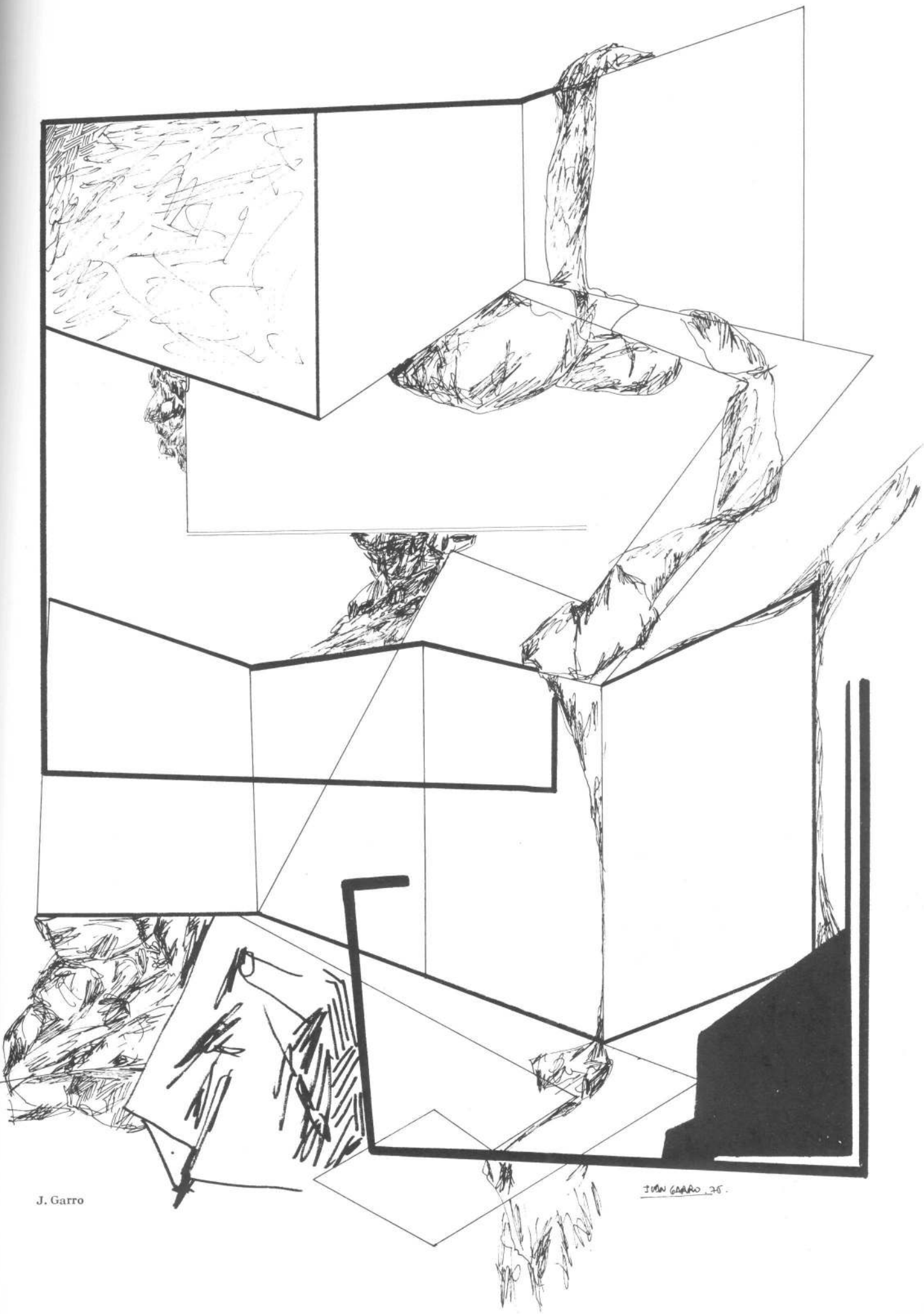
KANPAIAK ERE

BEHAR ditugu kanpaiak ere,
behar ditugu.

AURTZAROAN
eta gaztetxotan ere,
kanpantorre ondoan
durundi jario atsegiñez
egunen iragan-jokoan.

KANPAIAK aldatzeke du aho-mihi;
alaere, mintzo ta esangura,
doiñu ta oihartzuna,
maiz aldakor eta berri.

ANITZ esangurako baitira
joareen durundak,
noizko, nungo ta nolakoak diren;
zoli, azkar, arin...
astun, motel, illun;
batzuetan argibide,
iñoizka negar-eragiñen.

J. Garro

JUAN GARRO .25.

ZERTARAKO ta zergatik
oihu berezi?
Aho-mihi duten gauzak
direlakotz,
itzik gabeko mintzo bizi.

GAIÑERA
kanpaia
olerki
aiña da,
gurari
betea
doiñutan
emana.

GIZONAK
eskuaz
ukitzen
duena
ez baita
betiro
gauzetan
onena.

AI, Goethek entzun kanpae
Pazko-goizekoak!
Ele ederretan barrena xurga ta
ura zirraren goxo,
sentimenaren muiñean!

ETA alaxen urteoro ailitz,
bake-soiñuzko goiz ura,
Jaun onari dakioño.

AIZEAREN egoetan
oihartzunak bide bihurri,
baiña beti aske,
txoriek baiño ere askeago,
albakoan, eguerdiko amabietan,
abemaritakoetan,
eta arimen kanpaietan.

GAUEZ ari kanpaiak, ordea,
izua du emaitz,
neke eta gaitz
aldarrika:
estura-itz, el-oihu,
kezka, ximiko ta
auzo-premiaren ulu.

IZUA urbil denean
kanpaia nahi guk lagun;
deusez bait gara,
zurtz eta alargun.

EGUNEZ entzun kanpaiak
zaizkigun atsegin,
neurrian emanak,
ebakia berdin;
alaxe odolak
bere igi-tintin
osasun denean.
Entzumenak atxikia,
ez eskuk ukia.

EZ baita
betiro
gauzetan
onena
gizonak
eskuaz
ukitzen
duena.

ETA kanpaia bera
uki badeza ere,
doiñu-durundia
ihesi doa,
animaren intziria
doan bezela,
ezin atzemana,
aizetan barrena.

ERRIMIÑEZ mozkortzen gaitu
joare jakiñen mintzairak,
iri aundira bizibehar onek
giro itogarrira erakarriok,
ta ala, urrun-miñez ero ditugu
begi ta belarriok.

KANPAIAK ere behar ditugu,
kanpaiak ere.

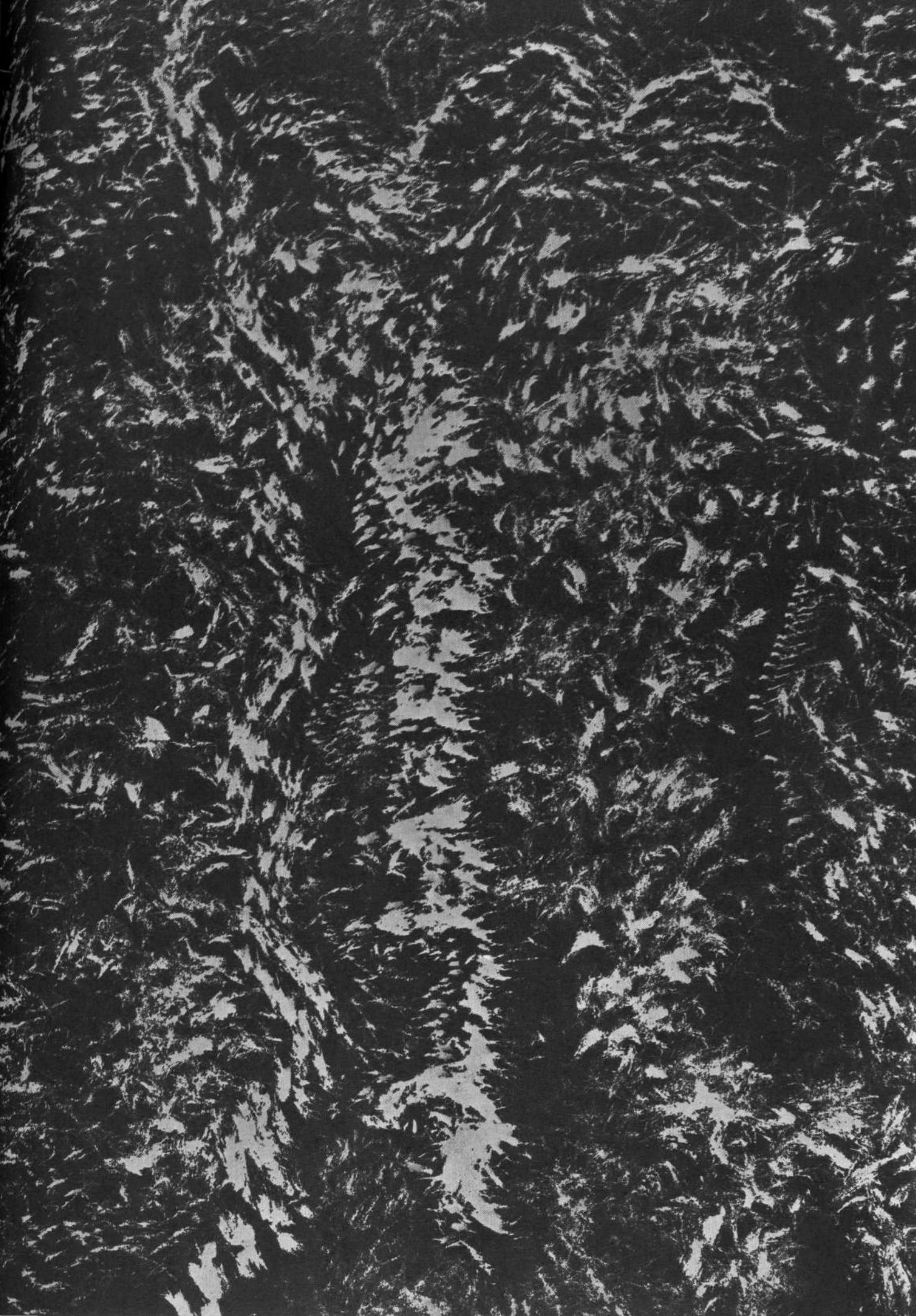
GAIÑERA
kanpaia
olerki
aiña da,
gurari
bizia
doiñutan
emana.

ZERUMIÑA sorrarazten duena,
olerki esan-eziñaren
muin eta kemena,
iñoizka elkarrizketaz
argi ezin ditekeena.

AI, Goetheren
kanpai xamurrak,
alaiak

Pazko-goizean!
Munduko bekaitzen ondagarri
odei txurien egalean.

GIZONEN mintzoak
—bai gezurti, ez zintzoak—
zitalagotzean,
zoin den eder
dilin-dalan leuna
gizonaren bake-gosean,
zuzen eta askatasunean!

GAUA

(lehen saiakera)

gaua,
argiaren haseratik deitua haitz zuloan ahoetatik,
usatzen bere ortziaren izar malutak
ireki berri dagoen atostean.
katilu zartatua ezpainetara bidean.

dei marinelen emazteei, datozela!!
itsaso zuriaren arkarak ezpaidira etorrialala onhartzekoak
beste zereginik gabe.
datozela!! ogi zuriaren jaira.
soroek egun sendoen nekepetik lasaituak,
ekarriak ganbara kutxetara.

jakituriak neguko haize beltzaren orrietan:
«sinetsi ezazu ikusten duzun oro
eta sinesten duzun oro ikus ezazu»
berez haitzaren oinharria bezain zintzoa da gure babes.

atari begian argizagien su arimatia xistuz,
argilunak haren hariak goiko zurean.
abarkak, trailetatik askatuak, gauza ez traskila dantzara aisatzeko.
begirada bat baino zabalagoa
eta deia baino laburragoak diren lazto printzak izarditan,
bekokietan,

nekearen iltzeak.

dendari ttipi azeriak kukurio lehio ostetan,
den-dena sudur, belarri eta begi,
egunerokotasunaren eguneroko erraldoia
emazteen ohe sakanetara eramanez saritzat.
hara horientzat ere gauna lotsuntzi!!

egunsentiaren mantarretan biluzik
etxeusoak lizar sustarrak aztzertzera jin artean,
orduan nonbait haien begien bizitasunaz oharturik
izu samur batek argizagiak eta eskutargiak amatatzen ditu.

deustuko zubi bikoitzak besoak zabaltzen dituanean,
ur loien joana arintzeko,
logeletan haziaren usaia (goroldio negutarra)
odolezkoa den ibai ahorezinean.

EÑAUT ETXAMENDI

NOR DIRA HOLA

Zueri, nigar idor arazle haurrak.

Nor dira hola kalapitaka joan lasterka
Zirurika jantza-jauzika
Bidian gora bidian behera oihera garimaka
Herriko haurrak mutil-neskatxak ikastolaka
Gure pottolo pollitak
Pentzeko lili zeruko xori
Biharko Herriko prometak

Goizian goizik jeikitzen gira
Kanpuan hotz da izotza da
Ama adio sarri artio
Ez trixta gio gomendio

Nor dira hola kalapitaka joan lasterka...

Mendi gainean negu ondoan
Elur xuria iruzkian
Gure bidian elorritzian
Xori habia lilipian

Nor dira hola kalapitaka joan lasterka...

«Xiula-miula» da kantariena
Mikelen dugu oihartzuna
Leizar axalez egin xirulez
Kanpua betez xaramelez.

Nor dira hola kalapitaka joan lasterka...

Kukua kantuz artzaña huxtuz
Ardi juare-luz goiti buruz
Bildots kuxkurrak ari jauzteka
Iduri haurrak jostetaka

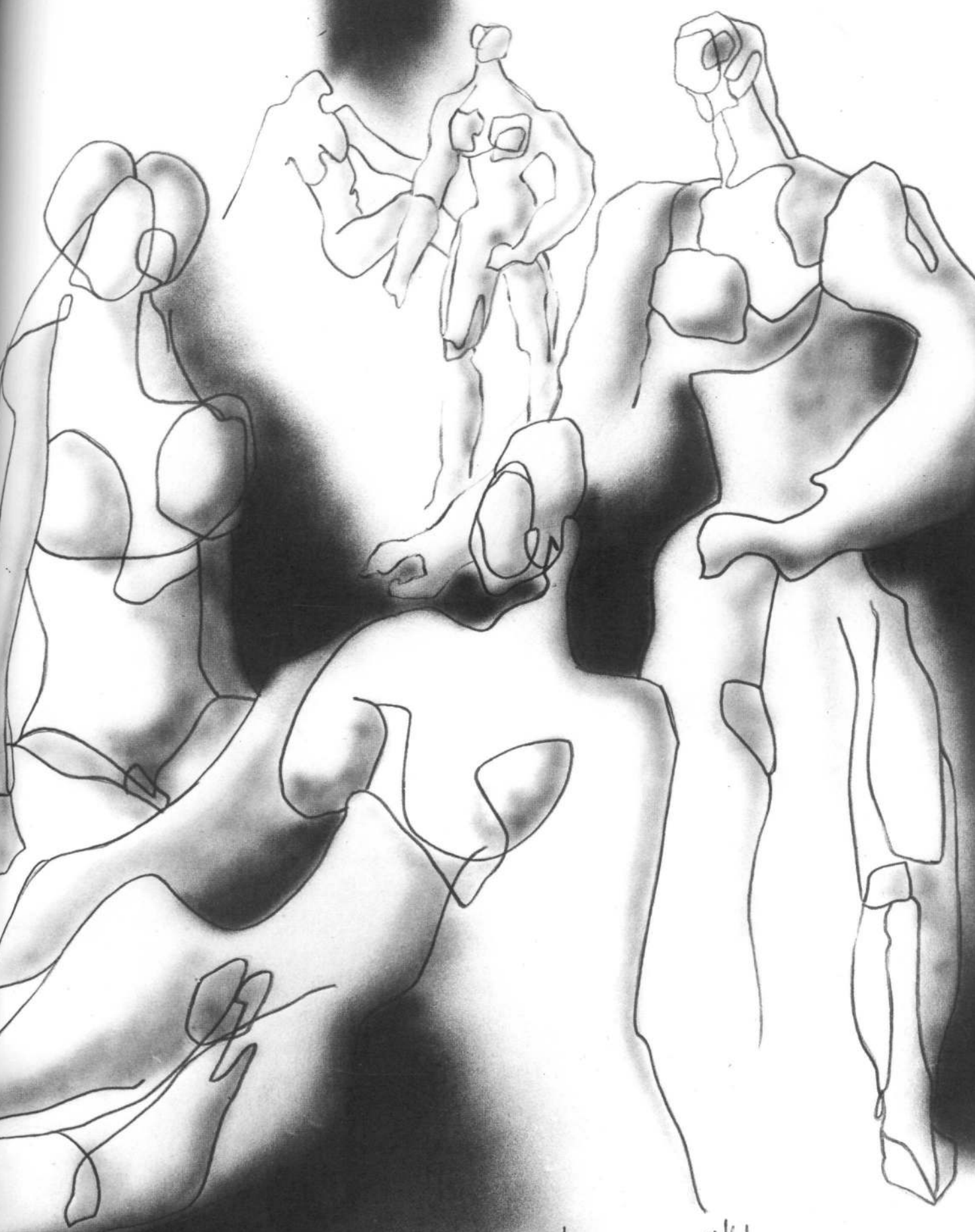
Nor dira hola kalapitaka joan lasterka...

Gure bidian oi zer mundua
Laboraria maextrua
Bai ta hargina ta brazerua
Hau da langile erreinua

Nor dira hola kalapitaka joan lasterka...

Gure bideko jenden irria
Guri delarik so jarria
Horrek derauku maiten tirria
Heiek bezenbat egitia

Nor dira hola kalapitaka jean lasterka...,

temisttermindy kucija kal
75

JUAN ANJEL ETXEBARRIA

ARESTI EUSKAL ARGIÑA

Euskal Arri gogorraren
langintzan Argin setati,
biotz-mailluak batera
zenituan erabili.

Erio ankerrak bere
altzo illunera eraman
zaitu, oraindik eskua
gora zendula aidean.

Zure maillu-otsa ixil
dan arren, bebil biotza
gure lagun, leun dezagun
gure Arri landu-gaitza.

RAVEL

Asiko nindukek irekin olerkiz:
Erantzungo idakek apainki eresiz.
Ikusi i Ziburu'k, eun urtez aurretik;
Egin uken lana beldurrak utzirik.

* * *

Aundiak ortxen dik ondoren itzala:
Irea ez dek, beintzat, izan ain makala.
Soñez arean i apurtxo argala,
Biotza txit eder asmoa zabala.

* * *

Sakonez ez diok iñortxori zorrik:
Ireak txastatuz ez nik artzen lorik.
Ondu al dizkitek ireak lakorik?
Txit goikoen mallan ageri aiz zutik.

* * *

Ba-ekarken mezu, orobat sugarra:
Landolako keak izango negarra.
Ik i^hturri maite, gogozago izarra,
Motxallek ez dik gaur, l^hen ziken bizarra.

* * *

Ez al uken illun sumatzen alboan?
Ik alaitzen oro abestuz giroan.
Giza-batzak ere txit pozik pilloan,
Etxeratuz, aiek ezti-tanta aoan.

* * *

Atzetik ituken iarraileak erruz:
Txaloka ekiñez ausiko bai eskuk!
Aldi artan nerau Bilbo'n, Donostia'n,
Iruña'n, Baiona, betiko ibilian.

* * *

Arrokeri gabe Ziburu'ra i biur:
Gezalean udan biguin egonize.
Berritua oso, berriz ba-oake,
Arakatu ludi, alaitu gizarte.

* * *

Astun guk eguna okerraren zamaz:
Iregana niak, Erantzi nai kezka.
Entzun esker-onez ik sortu emaitza,
Aurkeztu erriei zitori oraila.

* * *

Izarren dizdiza diguk erakutsi:
Ez nekina diat beingoan ikusi.
Ioan beti gôra. Ezer ez itsusi!
Eusko-lur ioria maitasunez busti.

* * *

Erri-errikoak maitagarri iretzat:
Itali, yuduar, parantze, espñarrak.
Oarrez bilduta, orrian ezarri,
Areto politak betetzen ik sarri.

* * *

Formosa ontara nintzala etorri,
BOLERO ziteken irratiz igorri:
Barnean odola niken gori-gori,
Biotza txit alai ta musua gorri.

* * *

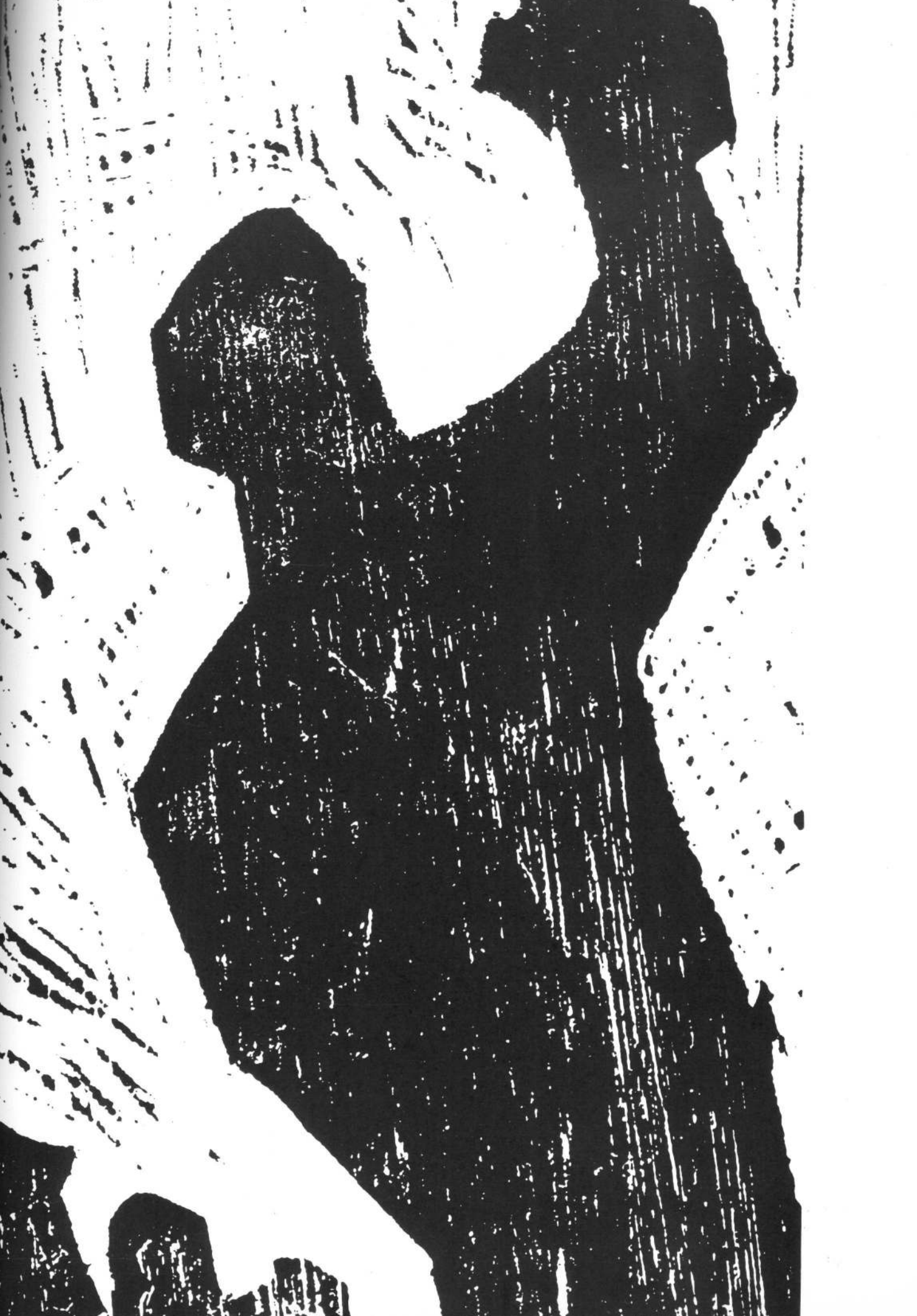
Euskotar batera, laister «La Paloma»:
Eresia lengo, ta itza emengoa...
Esateko era ez oso zintzoa!
Auen ustez ni nauk arrotz-mokoloa.

* * *

Nexkaren PAVANA gutxik emen iakin:
Australia'tik ditek iñoizka zabali.
Aizeak ekartzen egoki eta arin,
Eresi zoliak askori eragin.

* * *

I beztutzez ez nik asko irabaziko:
Goitik uken argi URTZI ospatzeko.
Gizuren giartsu. Ez iñor kideko...
Ez nik nai izan azken RAVEL goratzeko.

BITORIANO GANDIAGA

KALEAN...

Kalean
zurrumurrua dago.
Zergatik zurrumurrua ?
Zergatik dabilta
zurrumurruka
kalean,
informazioaren
azpiko izarak
sospetxa begiz
miatzen ?

Kalean
bildur lodi bat dago.
Zergatik dago bildurra ?
Zergatik dabilta
kuku-mukuka
kalean,
libertadearen
aingeru guardaz
ez direlarik
fidatzen ?

Kalean
odol usaina dago.
Nork ixuri du odola?
Zergatik hil dute
tiroka gizona
kalean,
justiziaren
esku ta bide
hala dutela
bortxatzen?

* * *

Behin batetan neskatila bat
zuen hil jauntxoak
feudoko zelai handiaren erdian.
Feudoko morroi eta neskame guztien begitan
zuen jauntxoak hil neskatila ezpataz.
Morroeik garbitu zuten ezpata mingainez,
eskuak garbi zitzaizkan eraman zien ura
neskameek jauntxoari.
Gero zulo batera bota zuten neskatila
eta ihardun zuten zelaia txukuntzen
morroiek eta neskameek.
Gero udalenari eskainitako jai bat zuten ospatu
jauntxoaren omenez,
feudoko morroi eta neskame guztiak.
Atsegin zitzaizkian jauntxoari
feudoko morroi eta neskameen algarak.
Atsegin zitzaizkion jauntxoari
folklore zaharreko egerpenak ere.
Hain zen ona jauntxoa, berberak inguratzen zizkien
jaitarako behar zituzten mozerro
eta katamalo guztiak bere morroi eta neskamei,
eta esku zabalez zuen ordaintzen
morroi eta neskame zintzoen lana.

* * *

«Laino guztien azpirik
eta sasi guztien gainerik.»
(Hartzabalez idatzi nuena (1)
Arestiz ere.)

Eta poetak
disparateak omen
zituen idazten
                  eta jende guztia
                                  eskandaluz betetzen

omen zuen poetak,
                  batez ere hemen,
non jendeak ez duen
ezer irakurtzen.

Eta poetak ten-ten,
baina poetak ozen,
juxtu disparateak
                  omen zituen salatzen,
juxtu eskandalua
                  biziki gaitzesten.

—A,

                  baina
                                  ja,

berdin zen malpoeta,
ez baizuen bereizten

norena zen kaka.

(1) Inon agertu gabea da.

G. ARESTIREN AITORMENETAN

«Nire aitaren etxea
defendituko dut», esan zuen
bat bateko suak.

Urez heldu zitzaizkionak
indartu egin zuten;
adarrez eraso ziotenek
haserretu.

Alferrik ginen urruti
ilinti zaharrak gordetzen,

Errausle ta sortzaile zetorren,
bihurri ta martzal;

baliorik eta
etorbiderik zuena
harri ta herriren
begitan jarriki.

«Nire aitaren etxea
defendituko dut», dio
«HARRI ETA HERRI»atik
abots gorenak.

Deihadarrak entzun ziren
suaren kontra
lekaioak suaren alde.

Haizeak

Bere baitariko zeragion su
azkarra zen.

bat baterako argi beroak
jo ginduen ta itzul arazi.

zaharkinei atxikiz, aitareneko
ganbara ta ate-osteko
ezertarako ez zen oro
erre zuen
ta argia sartu etxean,

Erreturan
belar berria erne da,
garia, bideak,
ihardun-poza.

«Nire aitaren etxeak
iraunen du
zutik», darantzuio
«HARRIZKO HERRI HAU»
beteko erantzunak.

HIRE GOZOA, HIRE NAHIGABEA...

*Nere illoba Maria Jesus, Marisol, Arantxa
ta Maritere-ri*

argiaren errainu bizietan
ala lainotan bildutako lur bazterretan

hire gozoa
hire zaporea
esanen dut

ametsezko goiznabarrean
ala arrats-beherako urdinarrean

hire gozoa
hire zaporea
esanen dut

urdina ta berdea ta ubela uherduraz nahasten direnean
ala ur garbien — ai! orain zikinen — murmur hotsetan
geldi, mehe, ixil-ostuka belarrira

hire gozoa
hire zaporea
esanen dut

erreka zokondoetan zozoari
ala ilargi xuritan errexinolari ikasi bezala

hire gozoa
hire zaporea
esanen dut

zuhaitz-adarrak iharrosten dituen haizeari
ala hodei beltzetan lehertzen den ihurtziriari entzun bezala

hire gozoa
hire ikara
esanen dut

itsaso zabal narean
ala uhinaldi harroaz haserre denean

hire gozoa
hire hizialdura
esanen dut

ogi ta ardoz joritutako soroetan
edo bonbaz desegindako lurraldeetan

hire gozoa
hire laztura
esanen dut

haurraren keinu estreina berrian
edo alargunaren esku urratuetan

hire gozoa
hire nahigabea
esanen dut

artzainaren kantu-xarameletan
edo ximinietako xistu zorrotzetan

hire gozoa
hire asaldura
esanen dut

irribarrezko eta nigarrezko harremanetan
edo bakartasuneko besarkada hotzetan
biziari ohartzeko

hire gozoa
hire herstura
esanen dut

zuzengabekeriaren kontrako borrokari eusteko
edo gizaseme kateatuaren libertade bideari jarraitzeko

hire gozoa
hire lehiadura
esanen dut...

GEZURRA DIRUDI

gezurra dirudi, baina
baratzean larrosa
loreak ematen ari zen

etzekien oraindik
atomo bonbaren berririk

gezurra dirudi, baina
adar gainean xoria
arraultzak berotzen ari zen

etzekien oraindik
atomo bonbaren berririk

gezurra dirudi, baina
etxe-atarian oiloa
xomorro bila kafaka ari zen

etzekien oraindik
atomo bonbaren berririk

gezurra dirudi, baina
amaren bularretan haurtxoa
ditia edoskitzen ari zen

etzekien oraindik
atomo bobaren berririk

gezurra dirudi, baina
neska gaztea atzarririk
amets ederretan ari zen

etzekien oraindik
atomo bonbaren berririk

.....

eskerrak etzekitela
atomo bonbaren berririk

HERRIAN ODOLA

Noiz, nun, nola dario
herrian odola?
Urak gorritu dira,
orain ez Urola.

Abuztuko ilargi,
ilargi betea;
lotsagorritan dago
laiñotan gordea.

Artaldeko bildotsak
otsoen hortzetan;
ur zikinduen kulpa
zuzenen kaltetan.

Baratzeko larrosak
bost orri gorri;
bostak odoletan
zauriz hilgarri.

Barne guzietan
amorru larria;
ez da hilen horratik
ikaraz herria.

Bada lagun presturik
burdin-sarez hertsia;
lagun ezpagatzaie
behar dute etsi.

Zer da hobe, hil ala
itxaropen hutsez
ilun beltzean iraun
egunez ta gauzez ?

Zenbat ilargi bete
joanak alferrik!
Laiñotan datza lurra
ta urak gorririk...

Kobla hauk ondu ditut
gorderik harpean;
karranka hotsez doaz
beleak aidean.

EGUN BELTZAK...

Egun beltzak
izan ditu nere bihotzak,
bainan egun osoak, beroak
ezin ederragoak.

Egun beltzak Afrikan
Beltzekin borrokan.
Egun beltzak,
nahiz bazen
argi eta iduzki,
nahiz bazuen ene bihotzak
miragarriko egitekoa:
nundik nolaz erein Jainkoa.

* *

Leihotik banuen hor
zuhaitz bat hezurra bezein idor;
lur kiskalduan
zuhaitzaren pean
iratzerik ezin sor.

Noiz agertuko zain neri
euskal-lurreko iratze-ostorik
aizez hanpaturik, uriz mozkorturik
mendi gainetan dantzari.

* *

Zortzi egunen buruan
iduzki beroaren beroan
zuhaitzari sortu zaizko
euskal-lurrekoak
bezalako
iratze-ostoak.

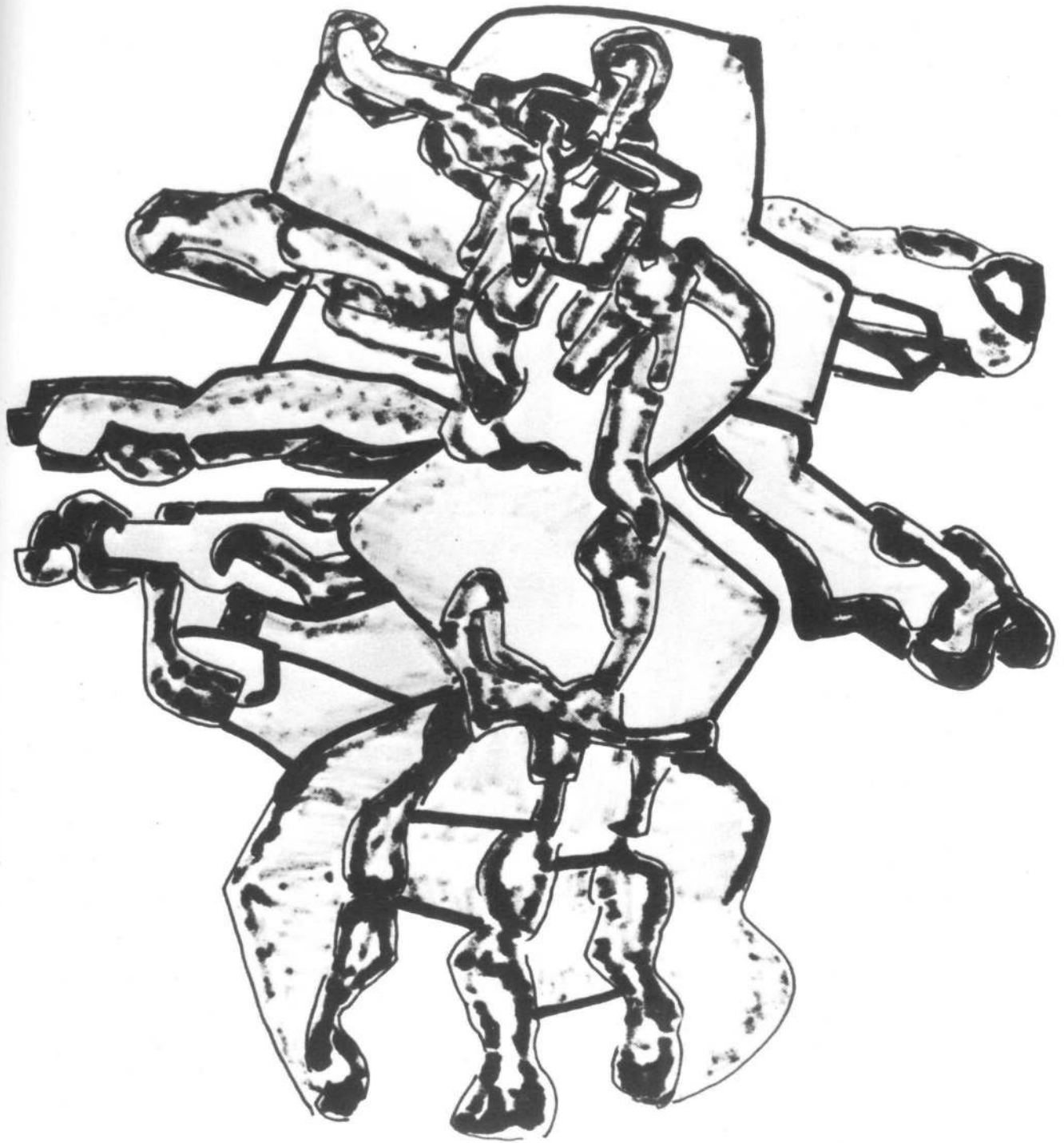
Ez banu ikusi
ez nuen sinetsiko:
hola
sortu zitakela
haitza bezein ederreko
zuhaitz hortan ostoak
iratze-osto bizi baino biziagoak.

* *

Dohatsu, dio Jaunak,
ikusi gabe sinesten dutenak.
Bai. Beltzen lurrak
lur legor eta idorrak,
izerdi eta nigarrek busti-eta,
emanen dauku
Jainkoaren uzta.

Zañanado (Dahomey-n)

75 - 2 - 23

JUAN MARI IRIGOYEN

ALTZA EDO HERRI BATEN HERIOTZA

Altzako dorre zatar hauen artetik,
    airea hautsez beterik,
    bihotza tristeturik,
    eztarria lehorturik,
garraisi egitera noa eta galda:

    —Zer da estetika?—,
edertasuna zer den
    altzatarrok
    aspaldian ahaztua bait degu.

1940. urtean Altza Donosti egin zuten.

Bai,
egun beltz bat izan zen
Altzako historian,
eta tamalez,
    Altza Donosti egin zuten.
Egun betz bat izan zen
Altzako historian;
hemen gaude orain
    hil zorian.

Altzan gauzak pentsa,
Donostian erabaki,
zure azal berdean
zauri bat zuten ireki...
Zenbat odol xurgatua
Jainkoak bakarrik daki!
Eta aurrerapena ekarri zuten,
aurrerapena diruaren zerbitzuan...
Soinuak,
bide hautsiak eta bide-zuloak,
zikintokiak,
hauts eta ke, ke eta hauts,
gustu gabeko etxe zatarrak!
Bigarren mailako biztanleak izatera kondenatuak...
Gutxi balio duk altzatarra!

(Hori bai,
animaliak erruz maite ditzagun,
plazatik bertan,
txakurtegia jarri zuten.
—Zer da estetika?—
Guau, guau, guau...)

Baina honekin konforme ez,

—Zer da estetika?—

galdatu dut berriz;
dorre guztien gainetik salto eginda
Donostiko Avenida de España-n entzun da
nire abotsaren oihartzuna:
—Zer da estetika? Zer da estetika?...—,
eta gero erantzuna:
—Diruz bete patrika!

Milimetro bakoitza aprobeixatuz gero
negozioa da handiago,
eta etxe zatarrak gora,
eta etxe zatarrak gorago.

Dorre bat hemen,
dorre bat han,
hautsaz hats har
eta porlana jan...,
noiz utziko zaituzte
bake ederrean ?
Dorre bat hemen,
dorre bat han,
dorre, dorre, dorre...

DORREMIFASOL,
betiko musika berdina,
pentagramaren ezina,
estetikaren mina,
zimenduaren ogirina,

eta batez ere
kaka zikina!

Eta zikina hemen,
zikina han,
errekak kirasturik,
negozioa eta dirua,
belar-meten ordeztu etxe-metak,
soinuen tronpetak,
eta

hahahahahaha... txi!,
hautsa bait da berriro
nire eztarrira iritsi.

—Zer da estetika ?

—Diruz bete patrika!

Altzan berdea berde zen,
halakorik ez dago ia hemen,
eta gelditzen den gutxi hori,
negozio berri baten izenean noski,
estaliko dute
berde guztia uxatu arte.

Orduan bai,
azken odol tanta zurrupatua,
orduan bai,
bakean utziko zaituzte.

Donostiak zintuen irentsi
katuak txoria iresten duen bezala,
eta gaur Altza

EZ ZARA ALTZA

Donostiak kendu bait zizkizun galtzak.

—ZER DA ESTETIKA?

—DIRUZ BETE PATRIKA!

Gaur zatar eta hain zikin,
atzo berriz elur,
Agur betiko Altza,
betiko Altza Agur.

J. Mieg

SUA ERRETZEN

«Izerdi» izeneko jainkoaren
benetako enbajadore horiek,
bizitza tailerra bihurtzen
bizitzaz eguneroko lan astuna egiten
poesiarekin mailua
eta mailuarekin burnia lantzen,
ikusiak ditut
su-ta-gar jo-ta-ke

Gure gizon paregabeko horiek,
hitzak zementoz idazten
lurra irauliaz
azpikoa gainean jartzen
eta ez odei ez eguzkirik ez dagoenean
beren eskuekin itsasoko urak hartuz
erreka zainari itzultzen,
ikusi ditut nik neronek

Hortzetik hortzera
haizearen egaletan
betiko galderak:

Gorriak	ala	urdinak ?
Beltzak	ala	zuriak ?
Berdeak	ala	horiak ?

Zer ote dira ?

Azaleko koloreaz neurtzen ditugu denak
eta neurri berdinarekin gainera
traje bat egiterakoan bezela

Utz ditzagun koloreak
eta koloreen arteko haserreak
Euskal Herria beterik bait da
gizon emakumeaz

Gizon batzuk ikusi ditut bai
beren herriaren alde
borrokan diharduten horiek
ondarra nahasi gabe
arrastorik uzteke
eta eskunarruak izkutatuz
aldez aurretik nonbaiten
beren eskuez
sua erretzen

Zapelatza ikusi dut zeruan
goitik behera nola datorren
bere mokaua harrapatu nahiean
lurreraino heldu arte
ikusi dut baita ere
goseak ase gabe
haserre bizian
berriro goraka igotzen

Sasien artean izkutatzen
zakurrez inguraturiko
piztitxoak ikusi ditut hemen
ase ezinezko zaunkadak entzuten
ikara era beldurrez
bihotza geldirik
eta arnasa hartu ezinez

Beldurrak eraginda
eta beldurra bera gaindituaz
bizitza motz honen bidetik
urrats azkar bezain sendoei eusten
ikusi ditut neuk gizon ausarta horiek

Bizitza presaka bizi nahiean
Trago batean irentsi beharrez
langile porrokatu horiek
penaz ikusi ditut
gazterik hiltzen

Begietan malkoak
bihotzak atsekabez
amalurraren magalera
bihurtu zarete
«bizidunak bakarrik
hil bait daitezke»

Har itzazu
bizidun direnez
zeure sabelean
amalur maite

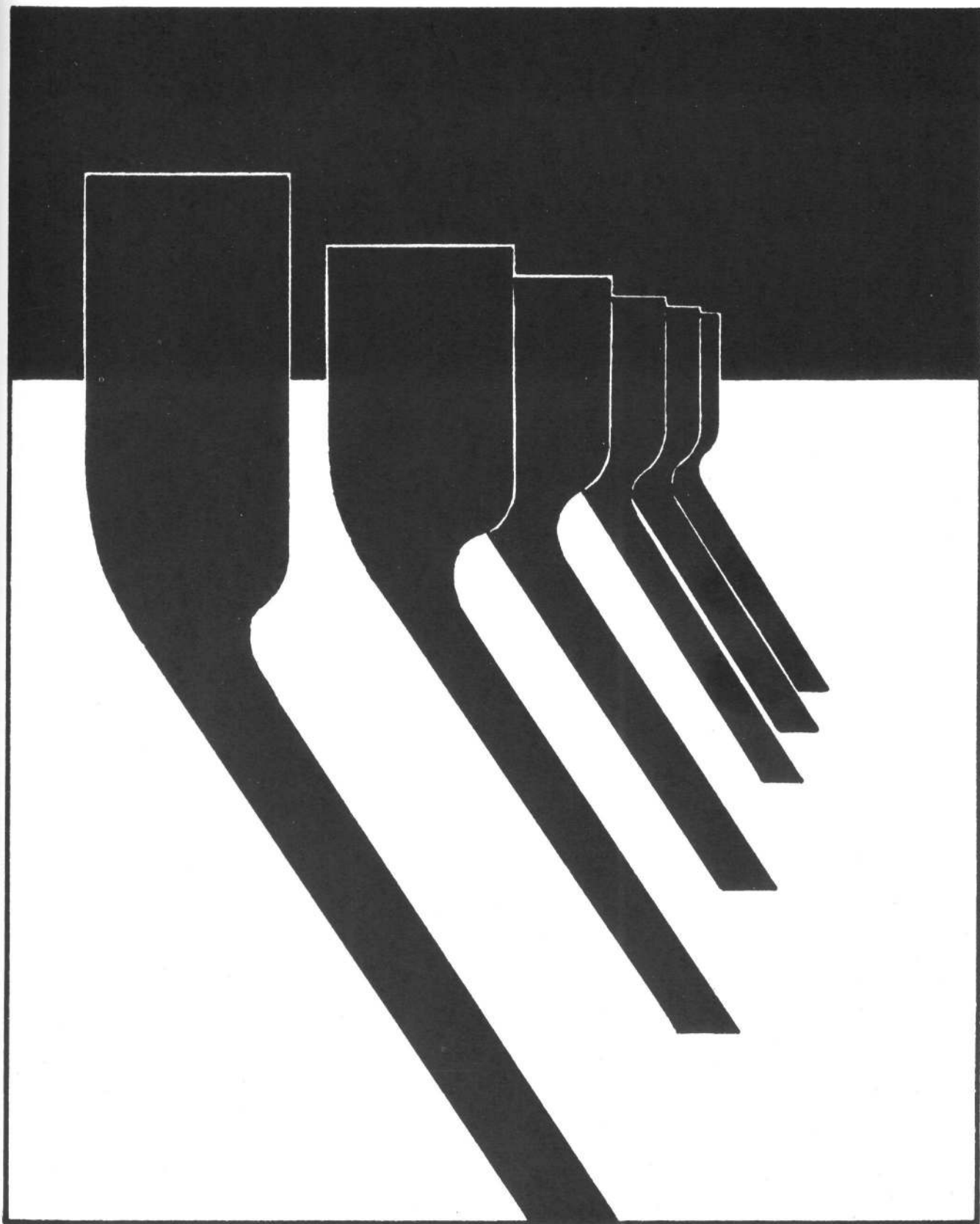
Sabeletik jaurtiko duzu
berriro hainbat hume
eta sumendiaren ahotik erdituko
hilotzak kateetatik
liberatzen dituzula
eta bide batez
hildakoen arimak berpizten
bukaerari hasera emanaz
betiko bidetan
bide berriak egiten

GABRIEL ARESTIREN OMENEZ

Landare-jantziz
leertu dira
zokoraturik zeuden
azi txikiak.
Debekatua zitzaieten
Bizi-argia arnastea.
Zertara jeiki,
gañera,
—arkaitz artetik—
arri-kutsuzko
gogortasuna
besterik
eskeñi
ezin zezaketenak?

Lur motzean
eta
eze laburrean
du arnasa
zaiñ
bizi-emailleak!

Txalo ugaritara
ernaldu da,
orain,
aurren-agur bildurtia,
margo aberatsetik
fruitu osatua
eskeintzen duan
landarearentzat.
Garratzegia zirudian
—berriaren berritan—
ale goiztarra
ao biguñentzat.

Arresiz inguraturiko
    esiak
    urratzean
eskura datorz,
zuaitz-adarrak
    —buru-makur
eskeñi dizkigun
    aleak.

Aingeru-albixtariak
adierazi ditu
ezkutuki nagusienen
Berri osasungarriak.

Atsegin zaizkio
    ibilkari
    ezin-aspertuari,
zelai arrotzetarako
    ireki diran
    bide berriak.

Itxasoak berak
agurrik beroenak
igorri dizkio,
—laiñoen besoetan—
trebetasun bizian
bere burua
    zerurontz
    altxa duan
    arri-arteko
    landare
    berriari.

Muga berrietan
    eraiki ditezke,
    gaurtik,
ARRI
    berrizko
    ERRIAK!

PAULO IZTUETA

PROFEZIA GUZTIEN KONTRA

Marx asko bagenitu...
Freud gairiditurik zegok
eta Reich behar diagu...
Zientziak jantzi
behar dik gizatasuna...
Berpiz dezagun Russell laikoa...

Halaxen mintzo zen
gure letraduna
uhin berriaren esposetan
kafetegiago tertulian.

Hala ere,
profezia guztien kontra,
gure mende honi
penaz eta mixeriaz
gizendu zitzaion tripa,
gorrotoz bihurritu hesteak,
eta agian halaxe sekulakoz.

Bihar sortuko den haurrak
nigar eginen du segurki,
eta egiten ez badu,
hura ernarazi duen hazia
ez da izanen lur huntakoa,
eta orduan ez dugu nehor
berpiztu beharrik izango.

Bitartean,
egiaren mahainean,
ene egia eskatzen dut
errespetu guztiarekin.

Hauzi huntan
arrazoinak
partikatzeko,
Orixeren Euskaldunari
Arestiren mailua eskaintzen diot,
eta Arestiren Herriari
Orixeren laia.

ZORION-BILLA

Nok ez maite gaur
basarriko
zorion-bakea ?
Nok ez atsegin
areiztian
udako aizea ?

Elai ariñok:
ez otzitu
aurren lo beroa;
gorde legunki
atariko
abitxo gozoa.

Doala bizkor
bidetako
motor-soiñu otsa!
Entzun dagidan
bedartzetan
beien txilin-otsa.

Ez negar erain,
neskatillok,
auzoko mutillai;
zabal biotzak
inguruko
mautasun zintzoai.

Esan guztiai
deadarka
barruko asmoa:
«Bego gurekin
etenbaga
zorion-gogoa!»

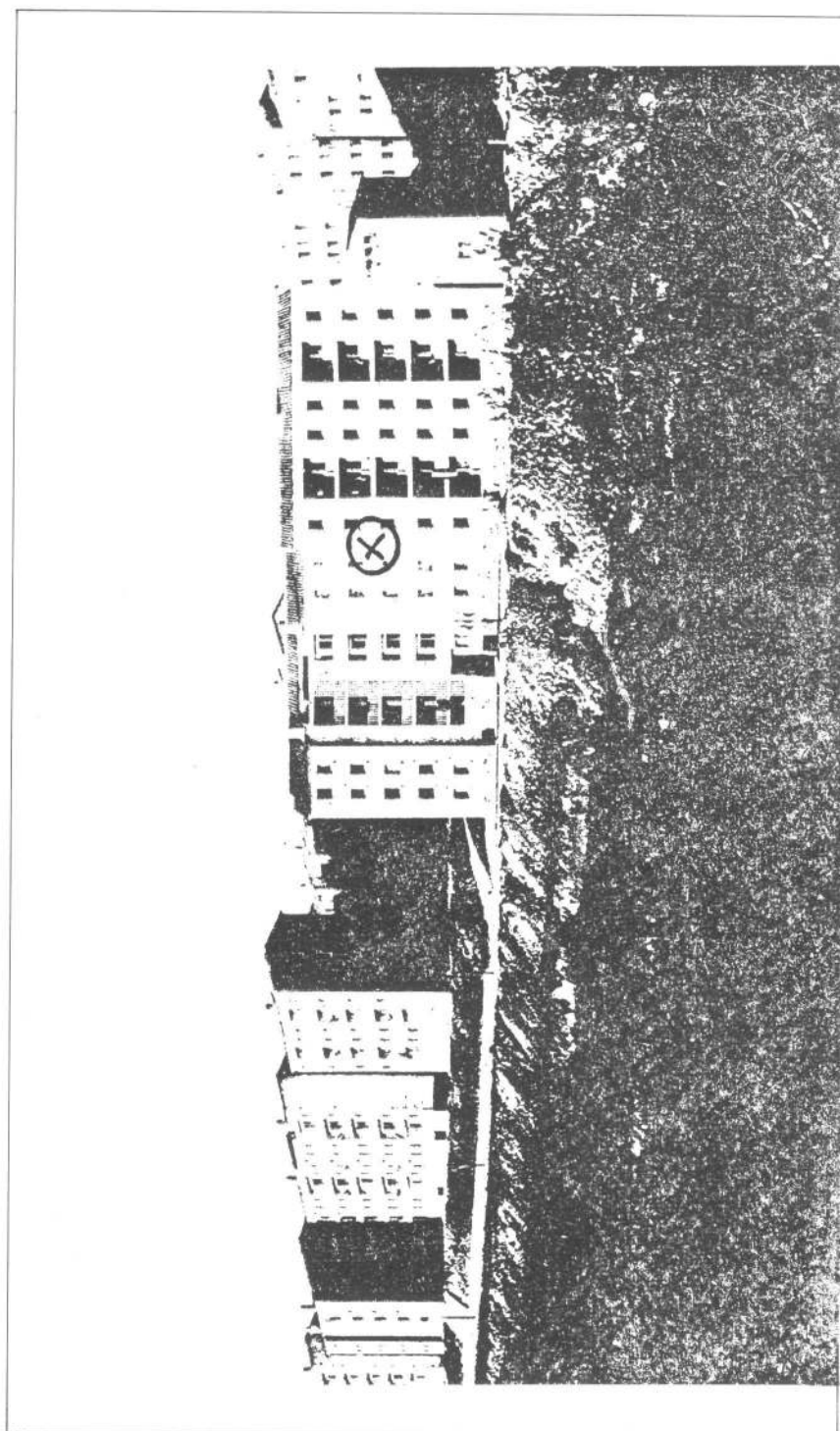
Zerutik erroi gabeko
harrria
maisu ongi labratua
hebe cit trebe eta
habil batek

giltzarrri oinarri
Zimentarria
arbolaren ixura emandako
harrria

EDORTA KORTADI

KONZEPTUAL POEMAK

XX. mendeko euskal paisajea. Autore ezezagunekoa.

Gure telebista ez da ondo ikusten, ze pena!

Kultural Crossa. 1975. Lasarte.

DANIEL LANDART

ANDRE HANDI...

Andere handi, andere handi
Andere handi bat iduri
Itzuli-mitzuli...
Begi-keinuka, ardura deika
Andere hori ari zait neri
Itzuli-mitzuli
Dena tripustelkeri.

Andere handi, andere handi
Handi bezain itsusi...
Itsusi, itsusi:
Suge eztena, zaia beltzak
Heriotzaren hortzak
Andere hori, andere hori
Ezin dezaket ikusi
Baita zinez beldurgarri.

Andere horri, andere horri
Iheska nabil, iheska
Noiztenka, noiztenka...
Baina ba dakit, ba dakit garbi
Bihar ala etzi
Andere horren beso-artera
Beharko dutala erori...
Erori, erori.

Andere horrek, andere horrek
Behin betiko
Beregatatuko naunean
Egun batean
Ez dut nahiko
Lorerik
Negarrik
Are gutiago
Laudoriorik.

Ehortz nezatela, ehortz nezatela
Langileak, LANGILEAK
Ehorzten diren bezala:
Xume-xumeki; xume-xumeki.

Eta zulo barnean
Geldituko naizenean
Bakar-bakarrik eta hotz-hotza
Hotz-hotza
Zuen bizitzak segi beza,
SEGI BEZA!

EZ, ETZIRA HILKO

Errepika: **Ez, etzira hilko
oi euskara maitia
baina bai biziko
betiko biziko**

Mila eta milaka urte ba dituzu
Euskal lurretan mintzo zarela zu.
Erdal mintzairak zuretzat dira haurño batzu
Zure suntsitzeko xedetan segur ba dute espantu!

Mendietan bizi denari etzaio ez,
biziaren kentzea ez hain errez.
Nola arranoa libertatean hegalez,
berdin dabila euskalduna azkar iraupenez!

Euskal Herriak mendez mende iraun baitu,
Nihoiz nehork ez du arrunt beretu.
Baldin badute ere bi alde zatitu,
Euskal Herriak zazpiak bat ezarriko ditu.

Euskal zeruan izarrak dira ugari,
guzien artetik da bat ageri.
Lotu gaiten batasunaren bideari,
gure izarra han baitago guzien gidari!

A. Olariaga

OLARIAGA

HITZ NAHASTUAK

Nere zortzi deiturak ez dira euskaldunak,
Nere euskara ez da garbia,
Nere hitzak ez dira txukunak,
Nere sinesmenak ez dira heurenak eta
Euskal Herria sortzen ari gara.

Nik hasiera eman nion,
Zuk bukaera eman zenian, zerbaiti.

Zulo zuri luze bat,
auto borobil beltz bat;
haiek ez dute gure hitza ulertu.

Behin eta berriro,
lur galduaren bila mugitzen gara.

Itsasoko ur sakonetatik arrai haundi bat irten da,
arraiarekin kaiuaren kabira noa.

Jan, egunero jaten dut,
edan, beti,
eta arnasa egunero ukatzen didate.

Inork ez du itsasoa ondoratu,
ez eta poetaren fantasia ito;
bainan ez dugu poemarik,
ez dugu fantasiarik;
poetaren fantasia zapaldu, poetaren fantasia beztu dute.

Kaiuaren kabira heldu naiz,
ez naiz gehiago hemendik mugituko,
amets horretan murgilduko naiz,
inork ez du Anbotoko Damiaren fantasia indartsua isilduko,
Damiaren hegadakada luzeak
Saforen begirada larritua lasaituko du.

Zuk hasiera eman zenion,
Nik bukaera eman diot, zerbaiti.

MIKEL LASA

HEMEN DATZA POPEYE

(Faulkner-en oroitzapenez)

Popeye espetxeratu duten presondegiko patioan
ilunabarreko haize-boladak bildurgarri astintzen duen
Paradisuko zuhaitz horren aldean
Pariseko UNESCO-ren jardineko Calder-en mobilak
historia aurreko fosiltzarrak dirudite

Eta, nor ausartuko ote Unesco-ren zuzendariari -
gorazar egiten ?

Eta nork eresi bat kantatuko ote dio
euren zerbitzari den Edozein—Edozer jaunari ?

Baina Popeye hiltzaile beltza, presondegiko
leiho ondotik bere bizia eta heriotza
kantari dihardu eta berarekin batean
beste gaizkile beltz andana mixerablea
koru eginaz,

euren herriaren patu txarrari karraxika:

«Quat' jou' enco'! et alo! y vont pend'
le meilleu' ba'yton du Missisipi du No'!!»

ENE ESKUA

E. Txillidaren litografiak gogoan.

Ene eskua
eskultura bat da mitoz betea,
kiromantziaren jakinduria bidea.

Ene eskua,
fetitxe xanpala
burilez marraztua.
Bizi beharraren historia apala
bera,
erretaula guziz irregularrean kontatua.

Adierazgarria zait
esku-zabalaren agiriko mezua:
arraiez,
ziriborro zaintsuez damait
odolaren ozkek grabaturiko enigma.
Bertan sinboluz dagerkit
ene lehenaren eta etorkizunaren
orain-oraingo kartografía ezkutua.

Osasunaren luze-laburra dakar,
biziarena dioten zantzu bihurri sakona
—batzuentzat txarra,
besteentzat ona—.
Buruaren eta bihotzaren lerroak
berekini ditu,
ene aldartearen hotz beroak.

C. Ortiz de Elguea

Izarrek utziriko
diamantezko silua dirudi;
gaudiaren altzotik datorkigun eragina,
oroskopoen kinu sargariz
urruneko mintzoa haragi egina.

Liburu batena bezain argia da
ene eskuko orrien jeroglifkoa:
ene birtutearen aberetasuna,
ene bizioaren aingerukeria.
Hain dira ezberdin
besteek nitaz uste dutena
eta ene eskuok dioena!

Ene espirituaren argazkia dut,
ene materiaren aurpegia.

Ona bezain txarra,
txarra bezain ona:
kategoria arruntagoetan
neurtzen du gizona.

Ez da hertzainen fitxa higitzailea,
ez da elizgizonen iritzia,
ez da jendeak nitaz dioena.
Esku hau
sakoneko klabe bat dut:
jaiotza, poza;
atsekabea, heriotza;
maitasuna,
lana,
osasuna...

Tapiz misteriotsu bat daiteke
hala beharraren hariak
—betiko «parka» larriek—
odol ziztaren jostorratzez
bordatua.

Ez du inork ezagutzen
ene gizatasunaren sakona.
Neroni ere ezezaguna zait
nigan dudana.

Eta ene eskua
gero eta zimurrago egin ahalean,
garbiago dakusket
neure bizitzaren misterioa:
bakardadean,
eta zergatik naizen,
eta zeinentzat naizen
jakin gabe,
azkenean
eskuok uraundituko zaizkidan
tximu bilutsa.
Diodan garbi:
askoz gehiago
eta hau hutsa.

Donostia, Urrila, 1975

XABIER LETE

NEGU HOTZ BATEAN

Negu hotz batean
[negu tropikal kiskalgarrian]
haragiak urratzen zituen haizea nagusi,
ibaiari so nengoen
eta bele zaharrek kua-kua
ez zuten isiltzerik nahi...

bezabiltzen tranbiak,
eta burdin erdoiltuen sinfonia
hozki erneagarrien gisan
ahosapaitik zehar,
odol irakinaren
pakete konjelatuak butigetan
eta vanpiro hortz-gabeak
dentisten egongeletan...

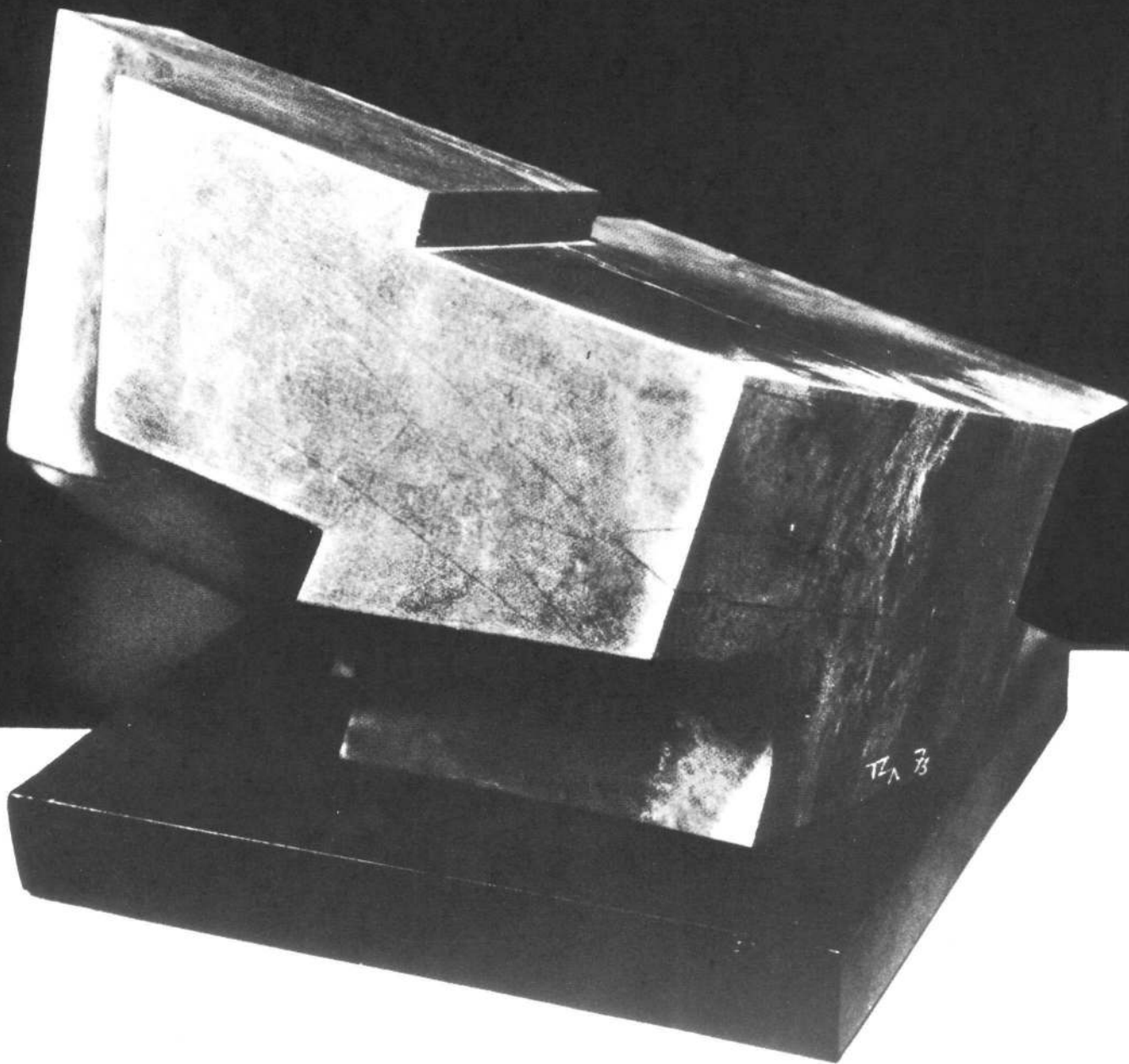
ondakiñak
erreusak
basura-zaku plastikatuak
txatarra huts puru-purua,
txokolate koloredun
begi poetizanteetan reflejatuz,
mintzairaren gonbito
epelaren antzeko...

ez zegoen atsedean loretsu
solas lasaigarri
eta txolarte bigunik
lehen mailakotzaren arrak
esteak
zulatzen zizkigun bitartean...

Itsasoa bera azkenean
kakezkoa zen
eta molde arruntak
produkto prezintatuak
zekarzkigun edo,
mezu kontzentratuak
ladrillu kozkorrak brau-brau
eta berdura ondakiñak
muturretara...

Baudelaire bera
ipurditik hartzera
edo nik ahal dakit zer
nun eta nola,
buldozerrek lurra berdindu
xehetu eta zapaldu ondoren
fantasiarik zoragarrienezko
kardabera idorra loreturik...

halako batean elurra hasi zuen
negu tropikotsu kiskalgarrian
eta izadia maindire beltzez estaliz
bidegurutzean gurutzaturiko urratsak
gero eta urruntzenago
urruntzenago
urruntzenago zijoazen
azkenik hauts xehe-xehe baten
xiprixtiñak besterik
ez nabarmendu arte...

J. de Oteiza

GAUSENTIAN SORTU ZAIT KEZKA

Gausentian sortu zait kezka.
Zertarako bizia ?
Zertarako jaio ?
Zertarako jan, edan, lo egin ?
jolastu ?

Ez, ezin naiz geldik egon!
Jakin behar dut
zertarako munduan!

Irten, korrika irten naiz.
Ezin naiz egon.
Zertarako bizia!

Egun ilun, egun tristea,
ezin naiz egon.
Zertarako bizia!

Korrika noa
korrika, korrika.....
lainoa harrapatu nahian
zuhaitzari galdetu nahian
harriari, belarrari, hostoari.....

Baina ez didate erantzun!
Lainoak busti egin nau
eta hostoak farre.

Iturriak emango dit
erantzuna!
Joan naiz korrika
baina ez dit erantzun.
Iturria agortuta zegon.

HIL DA...

Hil da Gabriel Aresti,
borrokari ta amesti.
Beste mundura ihes egin du
bere mailu eta guzti.

Eskuan mailu berria
landu nahiaz Harria,
Kantauriako itxas ertzean
gure asabek jarria.

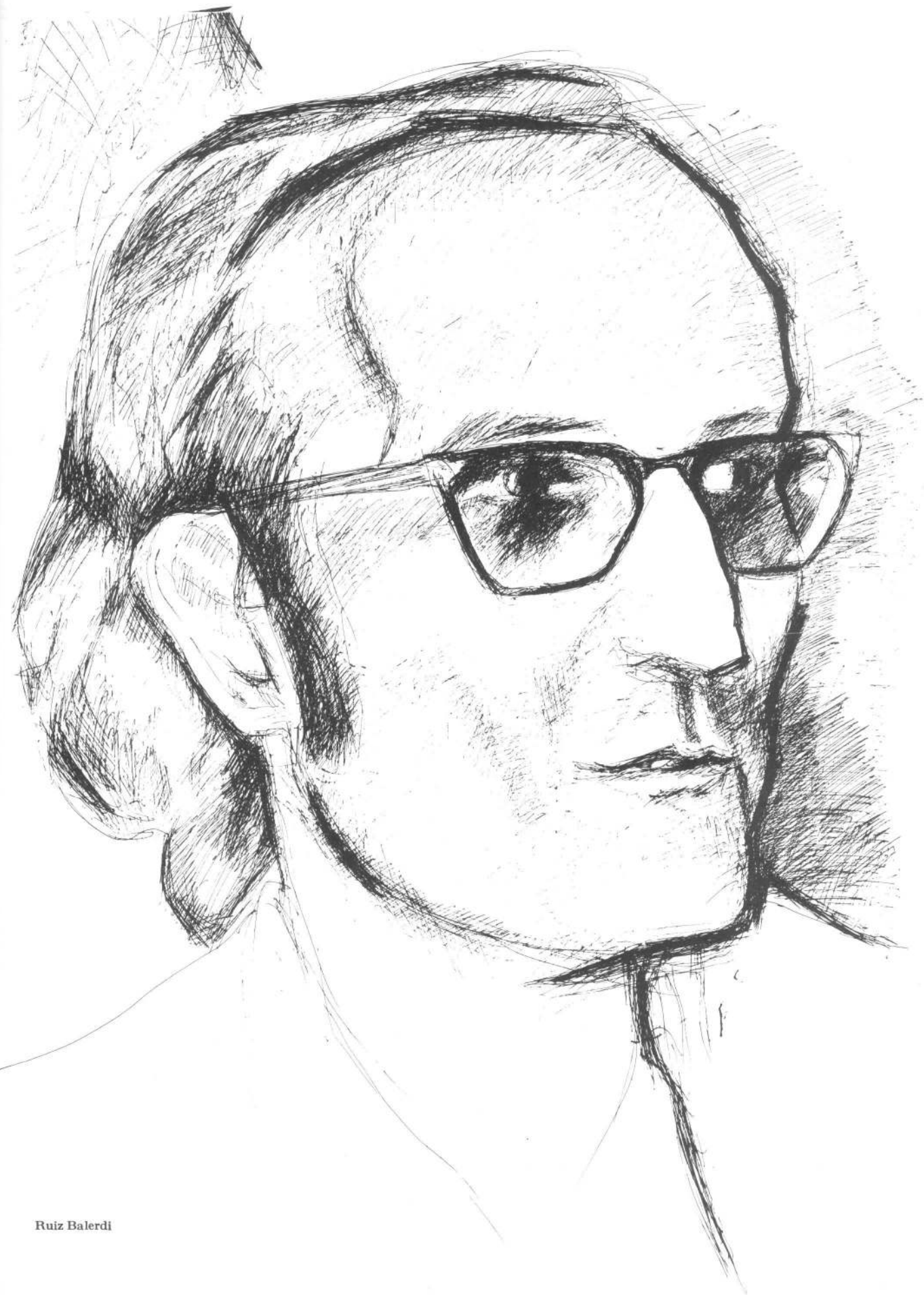
Trumoi eta hodei beltzak.
Nun dira jolas ta dantzak?
Zizel ta mailuz landu beharra
Harri zaharraren ertzak.

Egun sentian zotinak
zurrunbiloan sorginak.
Goizean goizik mailu hotsa du
Aresti gure harginak.

Hargintzan ofizioa
harrizko afizioa,
Harri landutan egin nahirik
Euskaldun Palazioa.

Gaur lehertu da lanean,
Herriaren barrenean,
Euskal Harria borobiltzeko
enpeinu ta afanean.

Hil da Gabriel Aresti,
borrokari ta amesti,
bere lurrean bizi ezinik,
mingots, garratz eta ezti.

Ruiz Balerdi

ARESTI GOGORATUZ

I

Euskalerrriak darin oñazearen
egun gogor auetako batean,
arestiar aritz enbor sendoa
udaberria oraindik odolean
ta, oraindik bertso ausartaren
itxarozko ale eskeintzariz,
emaiz betea aurkitzen zanean
eman diote bai, betiko ildoan,
eriotz-mintzo ixil, illetariz.

Txori-egoetan aize giroa
kanta-soiñutu zanaz batera
ai Gabirel! Zu ere, betiko
ioatearen etengabeko arian
bai, eraman zinduten, eraman,
ezkutu ixillez beteriko
ta, gau illun-beltzez iantzitako
illerrituen bidazti andanan.

Bai, eraman zinduten egiazko
arnas iraultzalle, egunduaren
eredu gartsu izan zanaren
aria eten ta, argia itzaliz.

Eraman zinduten iatorrizko
aurrelaritza burrukalariz,
erriaren abotsean dabiltzan
zure arri eta abestiakin.

Euskal olerti etormenduaren
Lizardi, Lauaxeta, Loramendi'z
ta, beste, gazterik ioandako
seme gotor batzuen antzera
ioan ziñan zu ere, betiko,
euskal parnasoan egundoko
utsune latz, aundi bat utzita
illezkortasun betiraungarriz.

Bere gogorakizun emaitzak,
bere ametsak ta erokeriak,
bere sakontasun goigarriak
ta, beste olako iakingarriak
ez billatu illobi arrietan
baizik, ibillietako bidean.

Goazen bere Harri ta Herriz,
—erabat illun ta argigarri—
zeru esperorik ez duanakin,
bere mailu, arrosa, krabelin,
bere bertso gai azkatuetan
daurkigun gizona aintzaraziz.

II

Goazen kitarra ta txilibituz
erriari debalde artutako
bikainkeri bitxi ta merkez,
Altube maixu ta Axularrez
oñarritzen ditun bitarteko
gizon eredugarri iakintsuz.

Ta zero-lurak ere aztertuz
goazen Baal, Belial, Goteunez,
Bilbo'ko zorri ta zimauregiz,
Arrakundi'ko txakolin gorritz
ta, Izaro itxaso bazterrez,
arako Neruda, Leon Felipez
begipetutako aize miñez.

Goazen aintzalduz Santimamina
oi dan solomo ta gorasarrez,
abestuz erri baten samina.
Goazen baita Anton ta Gilenez,
orain Anton ta gero Gilen
tronko ura zerraz ebakitzen.

Aria arituz, matazatuz,
goazen Llaudio'ko kanpantorrez
Begoña, Urbia, Arantzazuz,
Jurgi Oteitzaren arri landuz;
Bladi ta Zelaia ta Salonjez,
Mikel ta Basarri ataundarrez
ta, beste milla atorramenduz.

Gatz ta ospiñez opildutako
arestiar trikimaillukeriz
goazen bere gogai, bioztasunez,
santu batzuk iantzi ta erantziz,
bere argi-eredu kutunezko
kanpo-aizez txanbelindutako
bertso azkearen doaitasunez.

Goazen bai berarekin iardunez
beren ikuste ta biboliñez,
eusko abertzalien erotasunez,
Zorrotza portuko protesta ta,
Artxanda'n erretako buskantzez,
ta, arako egun, moda ta, graziz,
Indautxu'ko plazan neskatx baten
hula-hulaketa ikusgarritz.

Ta, orain Gabirel, ta bein batez
gure iritzi ta miritzietan
Euskalerrriaren zeru ta lurrez
ta, zukin bat etorri ezarren,
esan dezagun bai, abots batez:
Bai. Gizon bat izan zan gizon bat,
Euskalerrri erdi illarentzat!
Bai agur dagoit nik, gorasarre
bidegille trebe, ausartari!
Nire aitaren etxea defendituko dut
esan zuan gizon bulartsu, olerkariari!
Bakea beraz, Bakea... Egun Aundirarte!

LUIS MARI MUXIKA

XIRLA DESESTALIA

G. Aresti-ri

Itzal krudelek hitz egin zuten,
xirla morea hondar humilean
ezkutatu zen,
eta ezkutatuaz-gero berriro azaldu
herriaren hats orokorra
ur mozkor, galant eta unibersaletan
gaindik harro gureganatzean.

Herririk ez zen, —bazen—, auskalo...
euskaldunek ez zekiten,
giroak bere ekinduran
izpiritua jan baizion,
halako herri humil, otzan baketsua...
Herria herri zenik ere ahantzia zegoen,
herriak erregerik,
legerik,
biltzarrerik ez zuen...

Baina, animalia baketsu ta noblea bat-batean
altxatu zen,
suaren forma,
metalen garraisia,
grinaren haserrea
ta aldiaren mozioa jantzi zituen.

Herria pizti bihurtu zen,
krudel, anker, porrokatu egin
bere asmoak.

Halako herri zintzo ta noblea
(ah, gure «noble pueblo vascongado») hori
herri zital, gaizto, erreboltari itzuli zen.

Gure herrian hitzak, begiradak eta laztanak
zigorrek ziren,
fusilaren besarkadak bere agina
gure haragiaren ozeanoan
hustutzen zuen,
Europa osoa harritu zen,
«ah, ah, herri zintzo, benedikatu hori
zer jazo zaio,
semeak hain gaizto bat-batean bihurtzeko?»

Gure semeetatik,
gure andere
eta asmoetatik (eta poetetatik)
sentimendu gazia
burdina bezala irtetzen da,
eta aintzina ta geroa,
oraina ta historia
mendi handi, galant, sekulakoan
biltzen da,
eta askatasun-nahiaren hibai luzeak
inoiz ez dira bukatzen.

Nahiz-eta nere herrian
denak ez jakin, herri honek euskara bat
baduela, naiz-eta, naiz-eta, naiz-eta...
herri honen asmoak inork ez jakin (?),
aspaldidanik xirla hondarreko lo moretik
atera da,
eta libertatea esperma galanta bailitzan
gure asmoen,
gure besoen,
gure ahaleginen hibai behera
galanki datorkigu.

A. Tapia

Ez dut ikusi halako esperma lodi, mozkor
unibertsalagorik,
hibai horrek hamar, ehun, mila seme bulartsu
segida gozoan daramatzi,
sabel gordinen isuria
historia berri baten arroketan
hautsiko da,
ta sentimenduaren ardoak
gure kale ta bulevarretan
ihes egingo du...
Zigorak gure soinetan
hitz egingo dute,
zaplaztekoak gure ahaleginean
ezinez lehertuko dira,
eta gure asmoen kopa luzetik
etsaiek, arerioek, zigortzaileek ere
ardo berria edan, edan, edan
beharko dute,
ezpata basatien laztan metalikoa
alferrikakoa izanen da,
gure haragiak egunsentia beregan
izanen baidu,
aspaldian estalirik zegoen xirla humila
eguzki berriak erantzi,
desestali,
desezkutatuka baidu...

A. SANTI ONAINDIA

ERORI INTZAN

Erori intzan, azkenez,
tantai bezela noski...
Nundiko abots ixilek
joa erori ote?

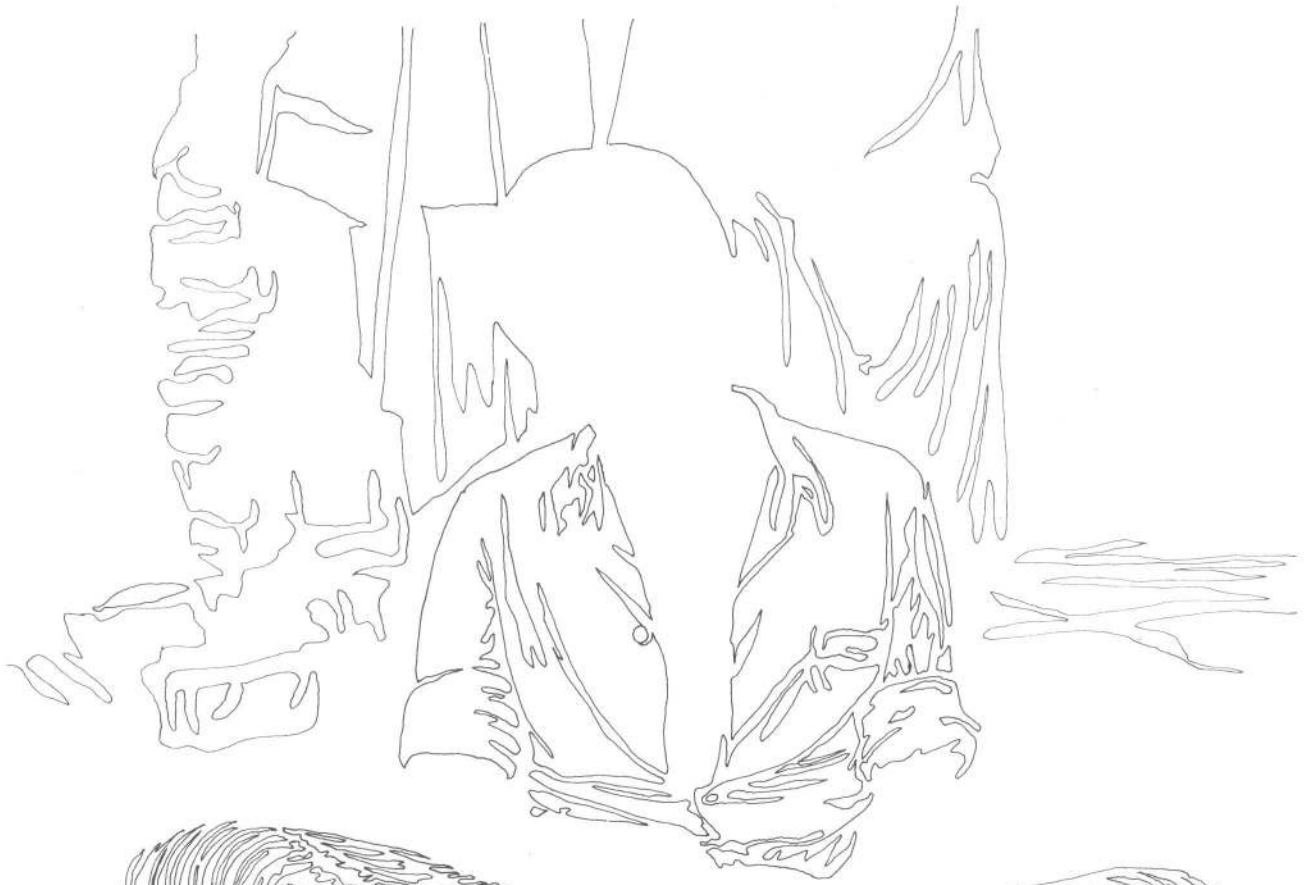
* * *

Arenegun
ilun-garaiez
euzkia beeratzean
mendi maldan nengoan ni,
ik maite induan
Artxandan ixtapeka.

Urrun zegoen euzkia,
Santurtze bezain urrun,
suzko bola betean
izugarriro eder;
eta beerantz zioan
ur-zilartegia
garrezko osin egiñik.

Sua zan lenbizi
gorri, diztirakor,
galbide uts dituzun
ezpain zabalen pareko.

Leiarrezko gandutik gero,
izar aitaren irria
eribera ipiñi naiean,
uztai beltza zan sortu.

Biak, luzez, burrukatu zuten;
erori zan euzkia
bits urtuzko ogean,
—loak artu aurra amaren altzoan—.
Euzkiak azken printzez
beltzari zizkion kiskali
inguruko ertzak osoro.
Ikusgarria ziñez!

Alere erori zan,
erori euzki gaixoa
nere begien aurrean:
elkar-iltze zakar ostean
suntsitu zitzaidan argia.

* * *

Ala-ala, euskal arloan
kemen aundiz jardunik,
erori intzan i ere,
erori intzan betiko.
Itzali intzan, Aresti,
eguzki ditzikor!

Aizeak ez dizu geiago
ille-galparra zirkinduko,
ezta euzkiak ire kopetari
berorik ezarriko.

Gandu beltzez betea orain
ixilik datza Derion
ire gorpu errimea,
apeta etoian jausia.

Ire izpiritua, ordea,
gain dabilkigu urduri
guztiontzat dalarik
ezten zirikalari.

OTSALAR

GABRIEL ARESTI

Gizona pobre edo aberats
beti dabil afanean
Bizi modua galtzen duela
alferrikako lanean
pena ta mina berdin diola
barauan eta janean
ez dakie la zer den mundutik
sakabanatzen denean.

Abots herrikotzat
Reboltatu zen,
Erresuma zaharreko
Sufrikarioan,
Trumoi bihurtuaz
Irrintzi euskalduna.

G A B R I E L A R E S T I S E G U R O L A

BIHOTZ HANDIDUN SEMEA, BIZITZAN AGERTU ZITZAIGUN HOLA. GU BIZI GAREN MUNDUAN GAUZA ZELAIK, ERRAZAK, ESAN ZITUEN; INOR ESATERA AUSARTZEN EZ ZENEZ, GIZONIK HUMILENEN ETA HERRI BAZTERTUAREN ALDE. ESKU BETEKA BILTZEN ZUEN EGIA, EZKER—ESKUBI BEGIRATUAZ EUSKAL HERRIA. ITZALA EMAN NAHI DUENAK ARGIA HARTU BEHAR DU. BERE BIHOTZA EZKERREAN ZEGOEN ETA BERTAKO ODOLA GORRIA ZEN. HALA ERE, LATIN ITSASORA ATERA GABE, AITAREN ETXEA DEFENDITU ZUEN. ETA POESIA MAILU BIHURTZEN ZUENEZ, AITAREN ETXEKO MINTZOAK IRAUNEN DU ZUTIK!: H A R R I E T A H E R R I , E U S K A L H A R R I A , H A R R I Z K O H E R R I H A U , EUSKAL LITERATURA TXERTO BERRIZ HORNITUZ ETA INDARTUZ. ETA EGUNEN BATEAN MUNDUAK AKABATUKO DIRENEZ, BERAK ESTALDU ZITUEN EGUNAREN ETA GAUAREN ATE MEHARRAK. ORAIN, KORPUTZ, LUR HONETAN EHORTZIRIK DATZA, OHORE HAU EZ DIOTE UKATU GIZONEK. KANPAIEK EZ ZUTEN OTOITZERA DEITU. BAINA, LAUDA!, POETEN PARNASO HARTAN, GOIKO ZERUAK GORDE DEZALA BETIKO BERE ARIMA...

GABRIEL ARESTI-RI ORROITZEZ

Bertsolarien doñu bat lagun olerki bezala zuri,
Gogo bihotzak goibeldurik naiz bainan poxi bat urduri.
Ez dakit nondik ikusten nauzun ez ere nahia duzun
Zu oskarbi batzutan bezanbat ni ere bainago ilun.

Gure biziak, zerk bultzatuak? berdin hoin laster galduak
Zuretzat ere oskorri gabe jo behar azken orduak!
Ikusi zaitut ahotik ortzi, bihotz zolatik ikaraz
Euskal gogoa duzu ernaldu etsi gabeko nigarraz...

Mendi tontorrek batzuek gorantz, zuk aldiz zertazko diren,
Ez bazintuen denak zuekin nor da hortaz harrituren?
Zure zurean nahi zintuzten batzuk berenaz ordaindu
Zuk aldiz erran duzu harriak behar direla arraildu!

Mendietan lehoin asko balitz zu ere hor zintuzkedan,
Marroekin eta bildotsekin ur beretik nahiz edan.
Bainan ez dira hola egiten gauzak gizonen legeaz
Bakea gerraz bezala nahiz gorria kendu xuriaz!

Zure izanaz nahi duena erran beza nork edo hark
Zuk ere bazinakien ongi nondik atera pindarrak...
Haizeak beti azkar jotzen du Kantauriko txalupetan
Zure eginak eta ezinak sartuz hoiien oihaletan.

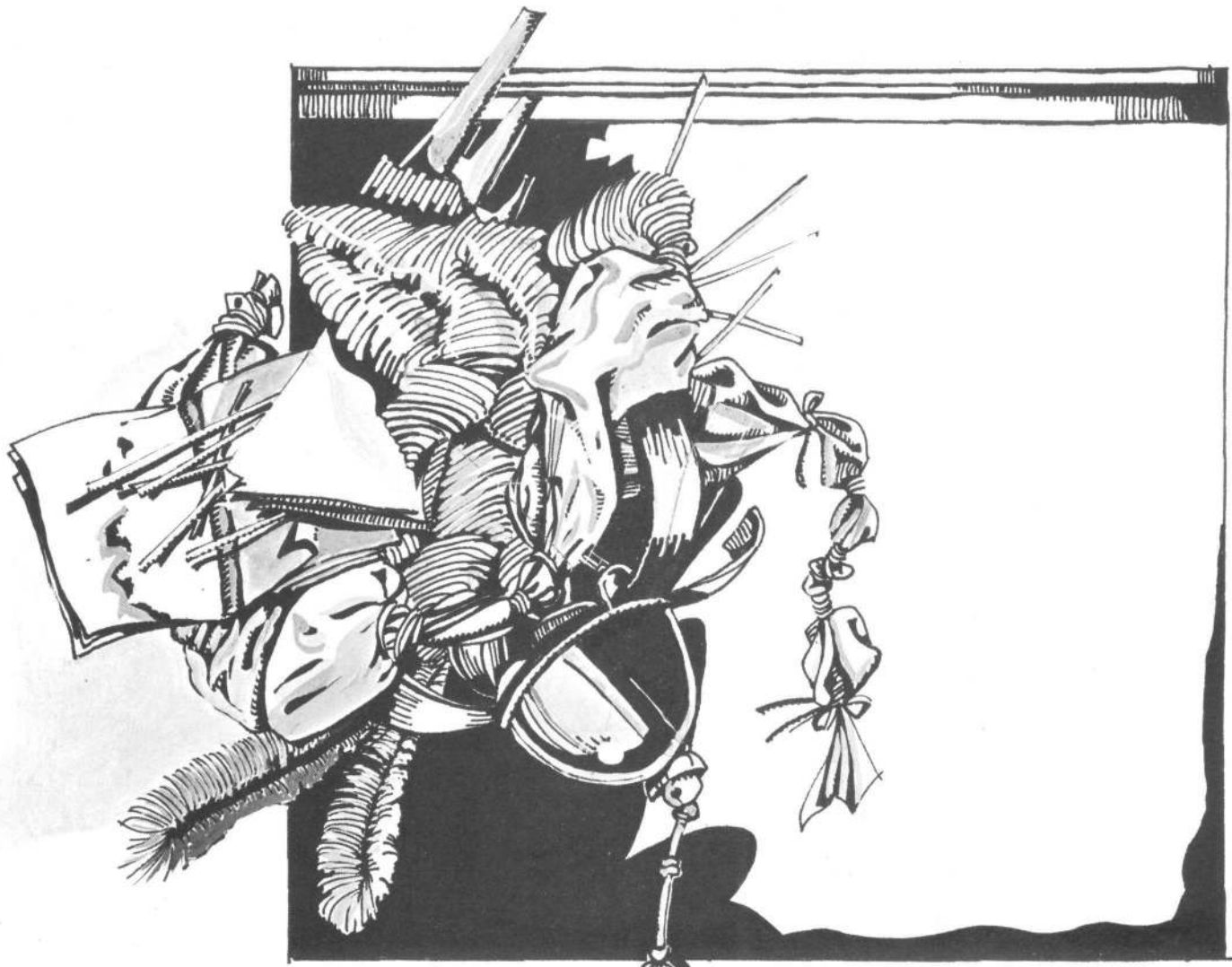
Ene hauzoak eskatzen badit nor zen bi hitzez Aresti:
«Etzian gizon honek beharrik azukrearekin ezti!
Atzo bezala ikusten diat han dagoela orroitzen
Borrokan direla gizarteak, guziz gurea, askatzen...»

RAMON SAIZARBITORIA

HONEZ GERO

Halako batean
ez hitzean gehiago kexatu
—deskansatu egin genian
mementoa desiratzen hasiak geundenok—
Serenatu hituan, azkenean, hire aurpegiko ibar gris
atormentatuak. Edozein heriotz okasional, arrunt,
korriente bat erreflejatzen zian ispiluak
eta itzal luzeek zorrozten zitean
perfil hotza.

Mekanismo hautsi bat
bezala galdu hituan oraindik azken
odol tantak, murmurio lerdo baten haizeak atear
zabaldut zituanean. Mesanotxe gainean
lent eek bakarrik konserbatzen ziaten
hire kristal opakoen
espresio galdua.

D. Txopitea

txopitea
5/75

EZTEBE PAREDOIAN

(Zirriborro probisionalak)

PAREDOIA mementorik krudelena da
Mementorik krudelena zazpiretako egunsentian paredoian
Egunsentian paredoian eztarrira iganda korapilatzen
Zaituen
Antsia
Zer egun da, zer ordu da, Jauna?
Angustia
Eztarriko korapiloan esplikagaitza: hau gerra da
Hau gerra da. Mendien beste aldean, itsasoraino
Zure lagunak borrokatzen jarraikitzen dira
Oraindik. Diotenez
Gauetz berrirabazten dute egunez
Abioien pean galtzen duten haitza.
Lautada honetatik iparralderantz behatzen duzu,
Mendiez bestaldeko gerrara paredoiko pake
Ikaragarritik: iparralderantz
Zuk. Zuk
Aldiz hegoalderantz, zeren hegoaldetik sortalderantz
Hegoaldetik sortalderantz zazpiretako egunsentitik
Etsaia
—zure itsasoa orain lehen aldiz ikusi duen etsaia
Intxortako zure trintxerara helduko baita.

Paredoia da unerik krudelena
1937ko udaberriko haize urratuan

Gasteizko lautadaren gainetik
gortzen duten
abioi urrundik helduak pasatzen
ikusten dituzu
Ongiaren eta Gaizkiaren infernutik batbatean jetsirik
zure batailoi ditximatua birditximatuko dutenak dira
zure laguna oroitzapen bihurtuko dutenak
eurian
agian ama alargunduko duten abioi urrundik helduak
pasatzen ikusten dituzu
zuk. zuk
goizero zeure trintxeran, Intxortan edo Lemoan

Zer ordu da, zer egun, Jauna
itxaroten dituzunak dira, berehala,
Ongiaren eta Gaizkiaren infernutik jetsirik,
Bonben pean munduaren eta bizitzaren zentzua gal
dezazun arte
Bizitzeko gogo zoro hori, etxeko pake subazterra
gortzen duten abioi urrundik helduak
zure emaztea, emaztegaia edo arreba zaharrena erretagoardian
akabatuko dutenak dira
zure seme txikiak edo anaia jaio berriak
eskolan ikasiko ez dituen
bonbaldietan...

ORAINDIK EZ ZEN habearen suntsidura eta kea
metal irakinaren labetik jeistean
atsegin ez zitzaizkizun gauzak,
uniformeak eta numeroak, espaloia
lege derrigorrezkoa zure bidexigor oin-hutsa azpiratzen,
eta garoaren eta kresalaren
hondamendia, oraindik ez ziren
mila baino kantitate handiagoak,
oraindik ez hizkuntza arrotza
plomozko letra belikoez eskolaren paredoietan ikas-arazia
zure hitz sehaskatsua amaren ezpainetan
zetiutzen.

Oraindik kanpaiaren erreinua zen nekazariaren
jeografian, eta olaren ximista alde aurretik
aditua, atariko xakolin bertsolariaren
jakituria ahoz-aho ezagutarazia. Orduan zen
hamaika harri zutituen harremana, haritzaren hizkuntza
udalehentsua abarkaren eta makilaren esan-nahi
azkenean.

Oraindik taula zen, eta xalupa, konstelazio ikas-berrien
azpian, izugarria lamia-koba pertsekutatuaren keinua
artzainaren ezpain tolesgabea.

Ihiztari inoiz aipatuaren kanabera soila
errekaren borondate guztiz mehearen egokitasuna
borobilki gurutzatzen. Oraindik laboraria, kapitain bere goldean,
eta uhin basatiaren krudelkeria arrokan
miserere arrantzalea ondartzaren hertzean ehortzen.

Baserritik jeisten den eztaigurdian

lihozko izera brodatuaren

jabego oso hori, aztorearen eta oin hutsaren
aboz oraindik ez lurperatua, noiz ezarri zen
zure adin ahalguztiduna ?

Zure itsasoa ezagutzeko berrogei egunez eta berrogei gauez
ibili behar izan duenak
ez daki irakurtzen
zure arbola elementalaren orria eta
zure euriaren zuhurtasunaren eskuizkribua
kalendarioz-kalendario
mormoratua.

UNIBERTSOAN EHORTZIRIK

arrotz zeure etxean

ate hertsiren eta leiho ahulki argituren

ordu ezaguean

ME HACEN EL FAVOR SEÑORES, SON 182

ke airean zintzilikatuaren eta errege destronuratuaren
garaia da

Drugestorearen hesteetako zaldi izugarrietan.

Bost edalontzi husturen artean **Me han dicho que escribes en vasco
qué difícil, no?** Gasteiztarra, Estibaliz
etorri behar ez lukeen trenaren xistua
bezala. Udaberri berri honetan ez dituzu aurpegiak ikusten
soilik behera-behar eragotzia lege orotatik at
POR FAVOR SEÑORES, QUE VAMOS A CERRAR
soilik hautsontzia pospolo erre eta zigarro-hondarrez gainezka
beste egun bat beste hainbat bezalakoa.

Pues nos lo pasamos ideal. Zu.

Zu, arrotzunaren muga ikaragarrietaraino arrotz
amorantearen ezpain urrunetan gudari beti bentzutua

POR FAVOR SEÑORES, BUENAS NOCHES

geldi zaitez orain nirekin

BUENAS NOCHES. BUENAS NOCHES, SI, BUENAS NOCHES.

Oh! aquí siempre está lloviendo

AGUR, BUENAS NOCHES.

Donostian, Euskal Herria

gu eta gure poema-liburuaren paredoi izugarriak.

Zure bihotza da paredoirik desolatuena.

(Oharra: Duela urte t'erdi, «Lauaxeta»-ren heriotzaren inguruan poema luze bat lantzen hasi nintzen, anglosaxoi poemagintzaren, eta bereziki T. S. Elliot-enaren irakuraldien ondorioz. Poema, *Maldan Behera*-ren egile Gabriel Aresti-ri eskainia pentsatu zen. Hemen papereratu direnak poema horren zati landu eta publikagarrienak dira, bere probisionaltasunean.)

J. Ugarte

J. Ugarte

MARTIN TEJERIA-EIZMENDI

HAIZE AGIRRE

haizea erori egin zait
neguetan ihes
inongo saio lasterren
motzenean
aldegin dit haizeak;
hats aldendu bat geratu zait
haize erori bat
tristura ezberdin biak
artean
mingarra dariola bati
eta hari
nigarra dario.
orrua dagite biek
eta asnasa
eta ezina
ezinezko orruz
asnasezko kantuz diraute
negu arteko haizeak
hats hartu artean
aldegin artean.

KALEKO UMEA

Ba bait zen behin
hieltsozko lehio meharreko jeranioa
eta ladriluzko paretako lauki erretratoduna
eta azerako lauki trixtean berriz
—burdinezko kartzelez, autoetako protekzioz—
azi zen olmoa.

Ba bait zen orduan
olmo trixte trixte hura
—arbol erromanoa—
zuhaitz hautsez betea
kaleetako burrunban
herstutasunean bulkaka
jendarteko anima bakarti hura
azeretako ur zikinetan
iturritako ur orban gabea
xurgatu nahiean zebilen
gizaki egarritsu hura
baina oihan eta basoak
amonaren ipuinak
kondairak
gogortzen zitzaizkion
arrakatzen
hausten...

Herria ordea
herritarrak alegia
ez zitzaizkion bertaratzen
ondoratzen
egokitzen...

Nabari da eta ba derama
ikarariak erantzuna
ba bait dakigu ba dela
askatasun oihartzuna...

Ume atera zen
kale pobrera ate herstudik
eta olmoak
«kaixo» esan zion
txolarreak agurtu zuen
zerbeza kajak eta makinak
ezgutu zituen bar batean
kaka egiten duten egazti batzuk
usoak izena dutela ohartu zen
eta otsail batean
—huelga izandu zen hartan alegia—
igarotako goseak
betirako
—betikotasunerako—
ezarri zion bere izaerari tankera:
txolarrea eta jeranioa
plastikoa eta olmoa...

Nabari da eta ba derama
ikarariak erantzuna
ba bait dakigu badela
askatasun oihartzuna...

Teilatu iskinetan, agerian
jotzen dute larrua usoek
atarietan egiten gainka zakurrek
gorrotoaren irreberentziaz

amorruaren eragin eroaz
kastitarearen lirio guztiak
akzido urikoz erre ondorean
jeranioaren boluptuosiodade txolarrezua
putreoki dastatuz
—ba bait zen egun hartan zeren negar egina—
izadiaren aldarean
hogeitabost «birgotako» odola ixuri zuen
eta geroztik
olmo batek trixteki
burua makurtu du bi aparkamendu sor ditezen
jeranioari floreroa haizeak bota dio
eta ibilkariak salda berdoska bihurtu dute
eta geroztik
amets egiten du berriro
eta eskatzen eta erregutzen
—ondoreari—
herrien askatasuna
eta gizonen berdintasuna
nabari bait da deramala
ikarariak erantzuna
ba bait dakigu ba dela
askatasun oihartzuna...

ZU
REGAKIARIK
RE-
MARAMA
TEKI
HOIK
HAIZ
FAIRE
LEGA
LAK
DI
RA

R. Ugarte de Z.

R. Ugarte de Z.
1978

HARRIZKO HAMALAU KOA GABRIEL ARESTIRI

Non-nahiko taberna zuloan zure bozak
aspreki, solasetan oro zuen lehertzen;
gero, kaleetan zehar zinen paseiatzen,
haizatuz memorietako ezin pairatu lotsak.

Gazte kezkatioi zure iraun garratzak
zorrotasun bidea zigun adierazten,
non diren benetan beharrak oroitarazten,
nola jo ditu euskal herriak zigor gaitzak.

Halabaina, bizi ezinaren eskoletako
zelaietan zenbiltzen soil, eta armaturik
dialektikaren suaz usua askatzeko.

Gaur, elurra urtu da, belztu da tristaturik
karrikan haurtxoari negarra baitario,
eta estratak odolez baitaude gorriturik.

MIKEL ZARATE

PENTSAMENTU TXARRA

Biloizkeriaz jantzi zuten
biloizkeria begitan duten
gixaxo itsuek,
eta zuek
niri eman
aingeruen goizean.

Lirdinga ta likits
(lizunkeriaren bits),
pentsamentu txarra
bakarra
zen
orduan
irudimenaren
ziegan.

Maite-zoro,
egunoro,
jarri ninduen,
ta zer zen
osorik
jakin nahirik,
biloiztu egin nuen,
bat-batean,
gizonen goizean.

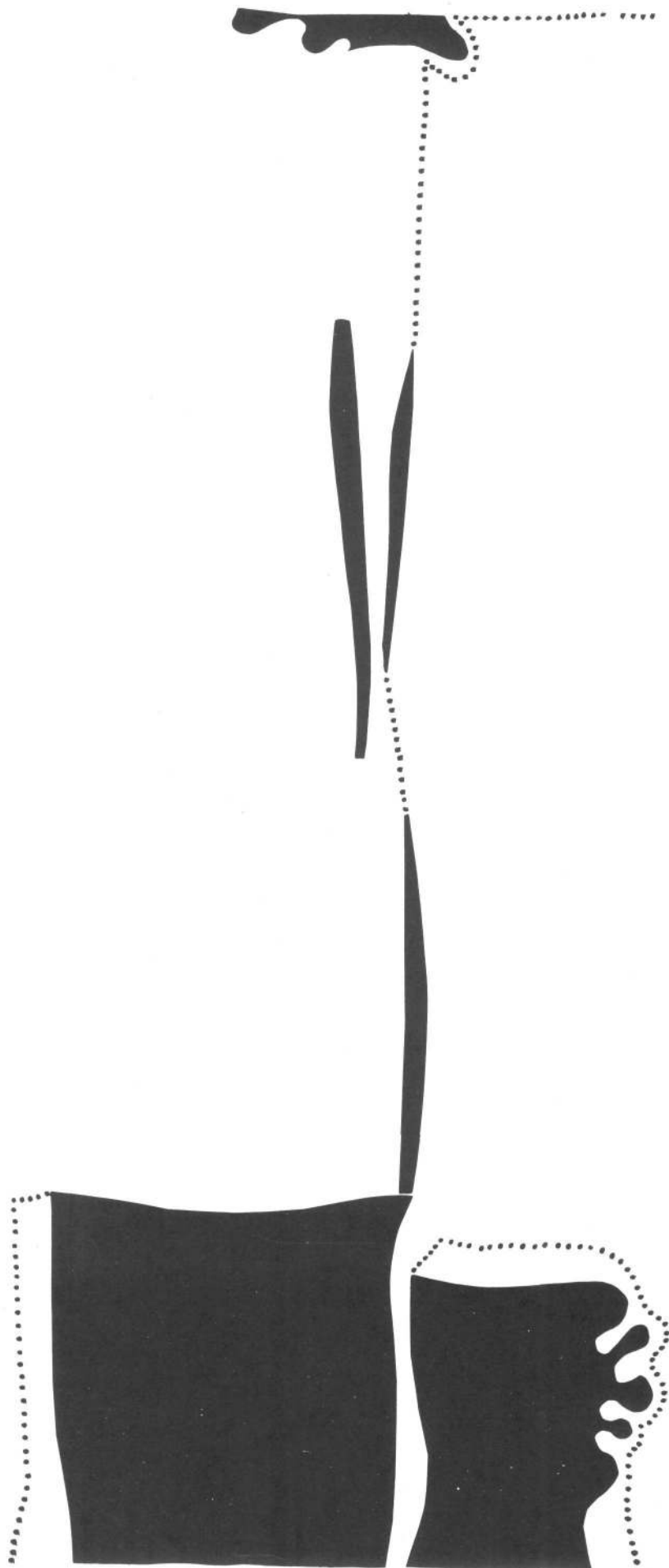
Biloiztu egin nuen...,
ta biloizkeria kentzean,
dardara bihotzean,
naskagarri
ta izugarri
bihurtu zen
maiteena,
bat uste nuena
asko bai ziren:
hau beheratzeko
gurari,
hori salatzeko
nahiari,
hura iltzeko desio,
irudimenezko madarikazio...

Biloizik eraman diet
gixaxo itsuei,
biloizik ematen dizuet
zuei.

MIKEL ZARATE

EUSKAL LITERATURAREN ARROKERIA

Etxe ederrak dituzte,
etxe ederrak
nire auzokoek,
ta zenbat loretegi
ta zuhaitz nabarmen,
zenbat kotxe eder,
zenbat ondasun,
zenbat jende...!
Zenbat aberats
ditudan hemen,
mutilzahartu zaidan
txabolari parrez!
Eta mindu
egin naute
aberats arroek,
ta arrotu egin naiz
ni ere,
ezinaren ezinez,
ta auxe
esan diet:
«Pobrearen egoera
zuena baino obe.
Ezin didazue
ohostu ezer,
ezin lapurretarik
niri egin!
Hale!»

J. Urquijo

Urquijo.

IÑAKI ZUBIZARRETA

GABRIEL ARESTI

Gabriel Aresti,
euskal herri
zaituaren
poeta,
hire heriotzak
dei ozen bat
zekarkidak gogora,
gero ta idartsuago
gure herri honen
bazter guzietara
zabaltzen den
ALKARTASUN-deia.

Gure herri
zaituaren
miña
izan duk lagun
heriotzeraino;
miñ huen
heure barnean
euskal herriaren
zauria.
Sendabide bila
ibilia haiz
hire munduko
urte llaburretan.
Sendabide bila
larri eta urduri,
OMENIK beroena HIRI
euskaldunon
bihotz barrenendik.

J. ZULAIKA

EGUZKI BAT IMAJINATZEN

**«ni naiz naizena, bai, naizena, ez
eznaizena»**

(G. Aresti).

Hementxe hesteetan luzaro nahasmendu kontrolaezina
Guztia hain alferrik intensoa hain alferrik akabatua
Zer hautsi ote zaigu zeri ote gaude oraindik loturik
Eguzki larriaren dantza iluna gure ikaramenduan honela

Hain gorria oro eta dardara palido zulatuan biraka
Hauetxek bizitze bortitzagoaren esijentziak aluzinazioak
Krudeltasun honetaz hementxe goatzera deliberatuak
Eguzki hurbil bat ezik nola engaina hainbat dizdirek

Lurrari abandonatuak eta ezinbestez bizirik oraindik
Hementxe hesteetan derrigorrezko eguzki bat imajinatzen
Maldan behera eta nola zekiagu bada «gizonagoak» garela
Eguzkia irabazteko martxa bat dela sinesten jarraituko diagu

Zuzana 22-11-7

POETEN BERRIAK

*Izen deituren ondolik sorterria eta
sorturtea jartzen dira eta azpian
poesiaz argitaratu dituzten liburuak
edo beren poemak argitaratu dituzten
aldizkarien izenak.*

Alberto AGIRREAZALDEGI. Elgeta (Gipuzkoa), 1953.

Balendiñe ALBIZU. Zumaia (Gipuzkoa), 1914.
Nere olerki txorta, 1972.

Nikolas ALZOLA GEREDIAGA. Izurtza (Bizkaia), 1922.
Kantuz eta itxaropenez saila «Egan»en zatika.
Euzko-gogoa, Olerti.

Antton ARANBURU. Usurbil (Gipuzkoa), 1950.

Mikel ARREGI. Areso (Nafarroa), 1948.
Hego haizearen konpasean, 1975.

Fernando ARTOLA. Hondarribia (Gipuzkoa), 1910.
Goraintzi, 1968.
Euzko-gogoa, Olerti.

Jose Antonio ARZE. Usurbil (Gipuzkoa), 1939.
Isturizetik Tolosan barru, 1969.
Laino guzien azpitik..., 1973.
Eta sasi guztien gainetik..., 1973.
Egan, Zeruko Argia.

Balendin AURRE APRAIZ. Axangiz (Bizkaia), 1912.
Euzko-gogoa, Egan, Eman..., Olerti.

Joxe AZURMENDI. Zegama (Gipuzkoa), 1941.
Hitz berdeak, 1971.
Olerti.

Xabier AZURMENDI. Zegama (Gipuzkoa), 1935.
Izatearen malura, 1971.
Maiteño, 1974.

Antonio BILBAO. Morga (Bizkaia), 1937.
Pentsakizunak, 1975 (Liburu honen kapitulu hasieretan zenbait poesia argitaratzen ditu).

- Manex ERDOZAINCY-ETCHART. Ibarla (Baxe-Nabarre), 1934.
Elgar, Gazte, Euzko-gogoa, Egan, Gure Herria, Jakin, Olerti.
- Eusebio ERKIAGA. Lekeitio (Bizkaia), 1912.
Euzko-gogoa, Egan, Olerti.
- Manu ERTZILLA. Aspe-Atxondo (Bizkaia), 1953.
Hitzik anitz idatzi dut, 1977.
Kurpil, Gaiak.
- Eñaut ETXAMENDI. Ezterenzubi (Baxe-Nabarre), 1935.
Azken elurra, 1975 (Zenbait poesia dituen eleberria).
Enbata, Herria, Gure Herria.
- Juan Anjel ETXEBARRIA. Santurtze (Bizkaia), 1934.
Gurutz bidea, 1966.
Maitegaldua, 1966.
Lo ta amets, 1967.
Basoko loreak, 1967.
Olerti.
- Patxi ETXEBERRIA, S. J. Andoain (Gipuzkoa), 1900.
Argia, Euzko-gogoa.
- Bitoriano GANDIAGA. Mendata-Arratzu (Bizkaia), 1928.
Elorri, 1962.
Hiru gizon bakarka, 1974.
Uda batez Madrilén, 1977.
Euzko-gogoa, Jakin, Aranzazu, Egan, Olerti.
- Juan Inazio GOIKOETXEA. Gaztelu (Gipuzkoa), 1908.
Gaquean oihu, 1972.
Biziaren erroetan, 1972.
Olerti.
- IRATZEDER (Xabier DIHARCE). Donibane Lohizune (Lapurdi), 1920.
Pindar eta lanho, 1954.
Zeru menditik, 1959.
Argiz argi, 1969.
Gernika, Euzko-gogoa, Herria, Gure Herria, Otoizlari.
- Juan Mari IRIGOYEN ARANBERRI. Altza (Gipuzkoa), 1942.
Hutsatik esperantzara, 1975.
- ITSUBIA (Gurutze MUJIKA). Altza (Gipuzkoa), 1950.
Zeruko Argia.
- Martin ITURBE BALDA. Ikaztegieta (Gipuzkoa), 1932.
Bizitzaren urratsetan, 1973.
Asekaitz, 1974.
- Paulo IZTUETA. Berastegi (Gipuzkoa), 1941.
Olerti, Jakin, Egan.
- Jaime KEREXETA. Elorrio (Bizkaia), 1918.
Orbelak, 1958.
Bitargi, 1960.
Euzko-gogoa, Olerti.
- Edorta KORTADI. Tolosa (Gipuzkoa), 1946.
Arteginza, artista, gizartea, 1974. (Saiaera interesgarri honen aipamena dakargu, liburu honetan edergarritz lagundu duten artisten lanak hobeto ezagutzen laguntzen duelako).
- Daniel LANDART. Dohostiri (Baxe-Nabarre), 1946.
...Hogoi urte, 1968.
- Gexan LANTZIRI (Gexan ALFARO). Urepel (Baxe-Nabarre), 1941.
Herria, Enbata, Gure Herria, Zabala, Txantxikitin.
- Amaya LASA. Getaria (Gipuzkoa), 1948.
Poema bilduma, 1971.
Hitz nahastuak, 1977.
Egan.
- Mikel LASA. Getaria (Gipuzkoa), 1938.
Poema bilduma, 1971.
Egan, Olerti.
- Juan Mari LEKUONA. Oihartzun (Gipuzkoa), 1927.
Mindura gaur, 1966.
Muga beroak, 1973.
Olerti.
- Xabier LETE. Oihartzun (Gipuzkoa), 1944.
Egunetik egunera orduen gurpillean, 1968.
Bigarren poema liburua, 1974.
- Bittor MUJIKA. Ordizia (Gipuzkoa), 1955.

- Abel MUNIATEGI. Ereño (Bizkaia), 1942.
Oleriti.
- Sabin MUNIATEGI. Gautezig-Arteaga (Bizkaia), 1912.
Goi aize, 1936.
Oleriti.
- Luis Maria MUXIKA. Lizartza (Gipuzkoa), 1939.
Bide giroak, 1963.
Urdir eta burni, 1965.
Hitzak ebakitzen, 1976.
Goldaketan, Oleriti.
- Santi ONAINDIA. Amoroto (Bizkaia), 1909.
Goiznabar (Olerki bilduma, 1929-1950), 1970.
Euzko-gogoa, Egan, Oleriti.
(Bere zuzendaritzapean argitaratu zen Oleriti izeneko poesi aldizkaria, 1959tik 1969ra bitartean. Hemen kolaboratu zuten garaiko olerkariak eta behar beharrezkoa da gerraondoko belaunaldia ezagutzeko. Bestalde, *Milla euskal-olerki eder*, 1954, bildumaren egilea da).
- OTSALAR (Juan SAN MARTIN). Eibar (Gipuzkoa), 1922.
Euzko-gogoa, Egan, Oleriti.
(*Uhin berri*, 1964-1969 poesia bildumaren egilea).
- Manex PAGOLA. Landibar (Baxe-Nabarre), 1941.
Herria, Enbata, Gure Herria, Gazte.
- Ramón SAIzarBITORIA. Donostia, 1944.
Poesia banatua, 1969.
- Ibon SARASOLA. Donostia, 1946.
Poemagintza, 1969.
Jakin.
(*Gerraondoko Euskal-poesiaren antologia*, 1945-1964, liburuaren egilea, 1973).
- Martin TEJERIA-EIZMENDI. Errenderia (Gipuzkoa), 1951.
Zeruko Argia, Zabal.
- Gorka TRINTXERPE (Patxi ZABALETA). Leitza (Nafarroa), 1947.
Zorion baten zainak, 1972.
Gorriak, 1975.
Principe de Viana.
- Patri URKIZU. Lezo (Gipuzkoa), 1946.
Torrejilko kanta, 1977.
- Mikel ZARATE. Lezama (Bizkaia), 1933.
Higidura berdez, 1977.
Haurgintza minetan, 1973; *Ipui antzeko*, 1975. (Bi liburuotan zenbait olerki ematen ditu).
Oleriti.
- Iñaki ZUBIZARRETA. Azpeitia (Gipuzkoa), 1947.
Heriotzaren eta biziltzaren mugetako ene hitzak, 1975.
- Joseba ZULAIKA. Itziar-Deba (Gipuzkoa), 1948.
Adanen poema amaigabea, 1975.

ARTISTEN ZERRENDA

**Liburu honetan parte hartu duten
artisten izenak eta bizilekuak
soilik jartzen ditugu.**

<i>J. G. DE AGUIRRE</i>	<i>Gasteiz</i>
<i>J. J. AQUERRETA</i>	<i>Iruña</i>
<i>J. AROCENA</i>	<i>Donostia</i>
<i>N. BASTERRECHEA</i>	<i>Hondarribia</i>
<i>F. BEORLEGUI</i>	<i>Eibar</i>
<i>F. BERISTAIN</i>	<i>Ondarrua</i>
<i>C. BIZKARRONDO</i>	<i>Donostia</i>
<i>D. BLANCO</i>	<i>Bilbao</i>
<i>E. CHILLIDA</i>	<i>Donostia</i>
<i>J. EGAÑA</i>	<i>Arantzazu</i>
<i>J. GARRO</i>	<i>Deba</i>
<i>J. L. GOENAGA</i>	<i>Alkiza</i>
<i>T. HERNANDEZ MENDIZABAL</i>	<i>Donostia</i>
<i>A. IBARROLA</i>	<i>Bilbao</i>
<i>S. IÑURRIETA</i>	<i>Gasteiz</i>
<i>I. LARRAÑAGA</i>	<i>Elgoibar</i>
<i>V. LARREA</i>	<i>Algorta</i>
<i>R. MENDIBURU</i>	<i>Intza (Araiz)</i>
<i>J. MIEG</i>	<i>Gasteiz</i>
<i>F. MIRANTES</i>	<i>Bilbao</i>
<i>A. OLARIAGA</i>	<i>Donostia</i>
<i>C. ORTIZ DE ELGUEA</i>	<i>Gasteiz</i>
<i>J. DE OTEIZA</i>	<i>Alzuza - Zarautz</i>
<i>RUIZ BALERDI</i>	<i>Donostia</i>
<i>P. SAINT-ESTEBEN</i>	<i>Kanbo</i>
<i>A. TAPIA</i>	<i>Usurbil</i>
<i>J. M. TELLERIA</i>	<i>Segura</i>
<i>D. TXOPITEA</i>	<i>Eibar - Zarautz</i>
<i>J. UGARTE</i>	<i>Zarautz - Donostia</i>
<i>R. UGARTE DE Z.</i>	<i>Oihartzun</i>
<i>J. URQUIJO</i>	<i>Bilbao</i>
<i>J. L. ZUMETA</i>	<i>Usurbil</i>